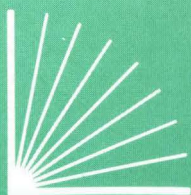

Rapport 12/93

Statsbudsjettet 1994

En oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning

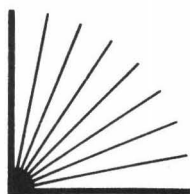

Utredningsinstituttet
for forskning og høyere utdanning

Rapport 12/93

Statsbudsjettet 1994

En oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning

Utredningsinstituttet
for forskning og høyere utdanning

ISBN 82-7218-302-1
ISSN 0802-9342

GCS AS - Oslo

Forord

I denne rapporten gir vi en oversikt over forslaget til statsbudsjett for 1994 med hensyn til bevilgninger, nye stillinger, studieplasser og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, Forskningsrådet og institusjoner med forskning. Analysen er foretatt med utgangspunkt i St. prp. nr. 1 (1993-94).

Rapporten er utarbeidet av Nils Roll-Hansen, Mari Teigen, Ole Wiig, Susanne Sundnes, Ingvild Marheim Larsen og Håkon Bach med bidrag fra Hans Skoie. Kirsten Wille Maus har stått for koordineringen av oppgavene.

Oslo, 4. november 1993

Johan-Kristian Tønder

Hans Skoie

Innhold

1	HOVEDPUNKTER	7
1.1	Hovedpunkter i Regjeringens forslag	7
1.2	Nærmere omtale av departementenes FoU-bevilgninger, Norges forskningsråd og høyere utdanning	8
1.3	Noen kommentarer til budsjettforslaget	11
2	DET TOTALE BUDSJETT FOR 1993	13
2.1	Regjeringens hovedprioriteringer	13
2.2	Hovedtall i budsjettet	15
2.3	FoU-bevilgningene	17
3	KIRKE-, UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENTET	25
3.1	Totale bevilgningsforslag til universiteter, høyskoler og forskning	25
3.2	KUFs premisser for budsjettforslaget	26
3.3	Universitetssektoren (A.1)	32
3.4	Høgskolesektoren (A.2)	36
3.5	Bevilgninger til programkategorien "Særskilte forskningsformål"	39
4	NORGES FORSKNINGSRÅD (NFR)	42
4.1	Generelt	42
4.2	Departementenes generelle tilskudd til NFR	46
5	BUDSJETTET FOR ØVRIG	53
5.1	Nærings- og energidepartementet	53
5.2	Miljøverndepartementet	57
5.3	Landbruksdepartementet	59
5.4	Fiskeridepartementet	61

1 Hovedpunkter

1.1 Hovedpunkter i Regjeringens forslag

- * Forsknings- og utviklingsandelen i budsjettforslaget for 1994 er anslått til 8,5 mrd. kr. Ifølge Regjeringen representerer dette en nominell vekst på 0,6 prosent i forhold til vedtatt forslag for 1993 - eller en liten realnedgang når man justerer for antatt pris- og lønnsøkninger (Gul bok s. 33*). Utredningsinstituttets beregninger viser en noe større vekst i de samlede bevilgninger - noe som gir en "0-vekst" reelt sett.
- * Beregninger i Gul bok viser at forskningen knyttet til hhv. miljøvern og industri/bergverk får klare bevilgningsreduksjoner - ca. 5 prosent nominelt. Det nye Norges forskningsråd får også en klar reduksjon i grunnbevilgningene, ca. 3 prosent hvis tilsagnsfullmaktene anvendes fullt ut og ca. 11 prosent hvis de holdes utenfor.
- * Regjeringen understreker at den fortsatt har store forventninger til norsk forskning, men en vanskelig budsjettsituasjon hindrer ytterligere bevilgningssøknings. Samtidig satser Regjeringen på effektiviseringstiltak innenfor forskningen.
- * Utbyttet av forskningsbevilgningene skal økes såvel ved å høyne kvaliteten av forskningen som ved å effektivisere ressursbruken, ifølge Regjeringen. Et hovedmiddel her er mer bevisst bruk av resultat- og målstyring fra departementenes og Forskningsrådets side. Etter den sterke oppbyggingen i perioden 1989-93 er tiden nå inne for en "*strengere omprøving*" av utgiftene til FoU (Gul bok s. 15*).
- * I kommende fireårsperiode, 1994-97, vil Regjeringen prioritere følgende områder:
  - Grunnforskning i naturvitenskapelige, teknologiske og humanistiske fag.
  - Forskerrekruttering og forskerutdanning
  - Næringsrettet forskning
  - Miljøvernforskning, herunder polarforskning. (Budsjettforslaget viser en nominell reduksjon på 5,5 prosent).

- * Innsatsområdene som forskningspolitisk virkemiddel er tonet ned. Kultur- og tradisjonsformidlende forskning skal likevel fortsatt prioriteres som ledd i satsingen på humanistisk forskning.
- * Antallet stipend til forskerrekutter økes ikke, men man regner med at flere skal få forskerutdanning ved at gjennomstrømmingen blir raskere. Ifølge proposisjonen (KUF s. 270) har den nye "bonus"-ordningen allerede virket positivt på gjennomstrømmingen. Beløpet reduseres fra 50 000 kr til 30 000 kr.
- * Grunnbevilgningene til en rekke institutter for anvendt forskning foreslås redusert. Instituttene oppdragsandeler forutsettes å øke - noe Regjeringen ser som en ønsket utvikling.
- * Bevilgningene til høyere utdanning økes fortsatt i tråd med veksten i studenttallet. Universitetssektoren får en økning på 8,2 prosent og høgskolesektoren en økning på hele 15,8 prosent. Den reelle økningen i høgskolesektoren er betydelig lavere på grunn av budsjettomlegging for husleie. I universitetssektoren skyldes økningen i stor grad byggebevilgningene.
- * Det er satt av midler til opprettelse av 5 000 nye studieplasser innenfor Finansdepartementets budsjett for "ekstraordinære sysselsettingstiltak".

1.2 Nærmere omtale av departementenes FoU-bevilgninger, Norges forskningsråd og høyere utdanning

Departementenes FoU-bevilgninger

Samtlige departementer finansierer FoU-virksomhet over sine budsjetter. Det kan dreie seg om bevilgninger til egne institutter, forskningsprogrammer/prosjekter, Norges forskningsråd e.l. Nedenfor viser vi størrelsesorden i de samlede bevilgninger til FoU fra de enkelte departementer i 1994 basert på Utredningsinstituttets anslag med utgangspunkt i FoU-statistikken (se for øvrig nærmere omtale av FoU-bevilgningen i kapittel 2; Tabell 2.2):

	SIII 1993	Forslag 1994	%-endring
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet	3 478	3 614	4
Nærings- og energidepartementet	1 481	1 390	-6
Landbruksdepartementet	659	691	5
Sosial- og helsedepartementet	420	443	6
Forsvarsdepartementet	434	420	-3
Fiskeridepartementet	345	374	8
Miljøverndepartementet	400	373	-7
Andre departementer	659	684	3
Statens forretningsdrift	315	351	11
Statsbankene	257	261	2
Totalt	8 448	8 601	2

Norges forskningsråd

Grunnbevilgningen til Norges forskningsråd kommer fra de fire forvaltningsdepartementene for de gamle forskningsrådene. Samlet sett får rådet en nedgang fra 2,3 mrd. i 1993 til 2,1 mrd. kr i 1994 hvis tilsagnsfullmaktene holdes utenfor. Her til kommer tilsagnsfullmakter på 150 mill. kr. Alle de fire departementene reduserer sine bevilgninger til rådet - jf. oversikten nedenfor.

Oversikt over grunnbevilgninger til Norges forskningsråd etter departement i 1993 og 1994 (eksklusive tilsagnsfullmakter). Mill. kr.

	SIII 1993	Forslag 1994	Endring %
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet	666,6	565,2	-15,2
Nærings- og energi- departementet	990,4	905,0	-8,6
Fiskeridepartementet	163,9	152,0	-7,3
Landbruksdepartementet	142,0	135,0	-4,9
Totalt	1 962,9	1 757,2	-10,5

Norges forskningsråd har foretatt en *foreløpig fordeling* av sine midler på de 6 områdestyrene. (Oversikt over det samlede budsjettforslag er gitt under omtalen av Forskningsrådet):

Oversikt over budsjetttrammer for områdestyrene i Norges forskningsråd - foreløpig fordeling. Programmidler er bare delvis inkludert.

	Budsjett 1993	Budsjett 1994	Endring i prosent
Bioproduksjon og fordeling	357,7	316,7	-11,5
Industri og energi	690,6	683,6	-1,0
Kultur og samfunn	244,8	208,0	-15,0
Medisin og helse	95,0	85,1	-10,4
Miljø og utvikling	133,4	131,5	-1,4
Naturvitenskap og teknologi	495,7	515,8	4,1

Kilde: Norges forskningsråd.

Høyere utdanning - fortsatt vekst

Økningen i bevilgningene til høyere utdanning fortsetter i 1994-budsjettet. Studenttilstrømmingen antas fortsatt å bli stor. Når det gjelder driftsbevilgninger øker de regionale høgskolene mer enn universitetene, henholdsvis 4,0 prosent reell økning for denne sektoren mot 1,5 prosent for universitetssektoren. Universitetene får derimot størst økning i byggebevilgninger.

1994-budsjettet annonserer en økning på 5 000 studieplasser innenfor "beredskapsbevilgningen". Denne økningen kommer i tillegg til måltallene som oppgis for de forskjellige høyere utdanningsinstitusjoner. Måltallet som angis for studenter i høgskolesektoren går noe ned fra 1993 til 1994, fra 78 077 til 77 592, mens det er praktisk talt stabilt for universitetssektoren 75 495 for 1993 og 75 490 for 1994. Imidlertid ligger antallet registrerte studenter for universitetssektoren i 1993 betydelig over måltallet. Universitetet i Oslo regner for eksempel med å ha ca. 36 000 studenter høsten 1993 (*Uniforum*), mens måltallet for 1993 er 31 805.

Forskerutdanningen er en flaskehals for forskningssystemet. Forrige budsjettforslags målsetting om raskere gjennomstrømning av hovedfags- og doktorgrads-studenter er aksentuert i budsjettforslaget for 1994. Det pekes på at særlig i humaniora og samfunnsvitenskap er det alt for få av stipendiatene som tar doktorgrad. Budsjettforslaget uttrykker klar misnøye med at arbeidet for en bedre og mer effektiv hovedfags- og forskerutdanning foreløpig har gitt svake resultater.

1.3 Noen kommentarer til budsjettforslaget

Stagnasjon i FoU-bevilgningene

Etter en betydelig realvekst i de senere år viser budsjettet for 1994 nullvekst. Dette er andre år på rad med stagnasjon i de samlede FoU-bevilgninger ettersom det vedtatte budsjett for 1993 bare viste en ytterst beskjeden vekst (salderingen i Stortinget reduserte de foreslåtte bevilgninger med rundt 180 mill. kr) i forhold til foreslått budsjett høsten 1993. Budsjettet for 1994 innebærer vesentlige reduksjoner for store forskningsdepartementer som Næring og energi og Miljøvern - og det nye Norges forskningsråd.

Nedgang i industriforskningen

FoU-statistikken har vist realnedgang i industriens FoU-aktivitet i de senere år. Budsjettforslaget innebærer at også den offentlige finansierte industriforskning nå reduseres. Det kan bety at "den teknisk-industrielle sysselsettingsoffensiv", med stor tro på forskning og utvikling, nå er på retur. Men samtidig innføres et nytt virkemiddel - en prøveordning med såkalte industrikontrakter. I trontalen heter det også at: "For at næringslivet skal dra meir nytte av dei regionale forskingsmiljøa, har Regjeringa sett i gang eit næringsretta forskingsprogram som omfattar ni forskingsstiftelsar".

Norges forskningsråd

Rådet får fortsatt bevilgninger over flere departementer og øremerkingene fra det enkelte departement er tildels betydelige. For andre år på rad får rådet realnedgang i sine hovedbevilgninger. Grovt sett betyr det at de mest aktuelle departementer satser sterkere på andre FoU-organer enn NFR - relativt sett.

Avtaleverket for petroleumforskning

Innenfor petroleumforskning betyr tilskuddene gjennom avtaleverket (Teknologi, Goodwill og Regnskapsavtalene - jf. Forskningspolitikk 3/93), svært mye for norsk FoU-virksomhet. (Ca. 1,8 mrd. i 1992). Bl.a. som følge av EØS-avtalen er dette avtaleverket under revisjon. Budsjettforslaget sier intet om dette vil resultere i endrede FoU-bevilgninger av denne kategori.

EF-forskningen begrenses

I de senere år har norske myndigheter oppmuntret forskningsmiljøene til å søke prosjektpenger innenfor EFs rammeprogram for forskning i Brussel. Her dekkes eventuelt 50 prosent av prosjektutgiftene, mens den andre halvpart automatisk dekkes nasjonalt av Norges forskningsråd for søknader som aksepteres av EF.

Departementet har nylig opphevet denne automatikken for å oppnå bedre styring og utgiftskontroll på dette området.

Effektivisering og resultatmål

Budsjettproposisjonen følger opp de senere års krav om effektivisering, kvalitets- og resultatheving i norsk forskning. I denne sammenheng virker det likevel lite meningsfylt at departementet inkluderer enkeltstående og ukommenterte oversikter over universitetslærernes publiseringsvirksomhet i et enkelt år fordelt etter fakultet.

Fortsatt vekst i studenttallet

Studentveksten i de senere år har vært formidabel - i Hernes-utvalget fra 1988 anslo man det samlede studenttall til 105 000 i år 1995 - allerede i dag har vi mer enn 160 000 studenter. I fjorårets budsjettforslag annonserte Regjeringen at man arbeider med en nasjonal dimensjoneringsplan for studieplasser. I år nøyer departementet seg med å understreke at man "prioriterer arbeidet med søkjar- og studenttalsutvikling for dei ulike studie". At verken Regjering eller institusjonene er mer opptatt av dimensjonerings- og kapasitetsspørsmål er overraskende.

Nedgang i bevilgninger til vitenskapelig utstyr

Både universitetssektoren og høgskolesektoren får betydelig nedgang i bevilgninger til vitenskapelig utstyr. Bevilgningen i 1994 er på hhv. 210 mill. og 141 mill. kr som medfører reduksjoner på 30 og 20 prosent.

Nye professorer

Stortingets vedtak om såkalte automatiske professoropprykk er nå i ferd med å bli realisert. Våren 1993 fikk vel 200 universitetslærere slikt opprykk, mens ytterligere 250 har søkt om opprykk og er nå er under kompetansevurdering.

Studiestøtte

Det foreslås visse omlegginger i studiestøtten. Den lenge bebudede Stortingsmeldingen skal nå legges fram høsten 1994 ifølge proposisjonen. Det er samtidig klart at Regjeringen prioriterer studieplasser framfor økt studiestøtte for den enkelte student.

2 Det totale budsjett for 1993

2.1 Regjeringens hovedprioriteringer

Regjeringen vil med budsjettforslaget fremme økt sysselsetting og verdiskapning. Dette skal imidlertid skje uten at statsbudsjettets utgiftsside vokser mer enn bruttonasjonalproduktet (BNP) for fastlands-Norge. Endrede prioriteringer må dermed i stor grad foregå gjennom omdisponering av ressurser.

I tråd med tilrådingen fra det såkalte Sysselsettingsutvalget vil Regjeringen omprioritere fra overføringer til kjøp av varer og tjenester. Overføringene til private reduseres derfor med vel 3 mrd. kroner, som riktignok er noe mindre enn utvalgets forslag på 5 mrd. kroner. Disse midlene skal dessuten brukes til å redusere underskuddet på statsbudsjettet. På budsjettets inntektsside foreslås det bl.a. økt formuesskatt. Tiltakene forankres i Regjeringens økonomiske politikk, oppsummert gjennom det såkalte "solidaritetsalternativet":

- Et forpliktende opplegg for lønnsdannelse og inntektspolitisk samarbeid som tar sikte på en betydelig styrking av vår kostnadmessige konkurranseevne.
- Det skapes rom for omprioriteringer på budsjettet ved at overføringene til private, i forhold til gjeldende regelverk og praksis, reduseres.
- Myndighetenes økte økonomisk-politiske handlefrihet utnyttes til å styrke sysselsettingen både i den private og den offentlige delen av økonomien, og til å redusere underskuddet i statsbudsjettet. (Gul bok 1994, s. 5*)

Gevinsten av innstramningene, som først og fremst skal skje gjennom effektivisering og målretting av det offentlige administrative apparatet, skal gå til mer sysselsettingsskapende tiltak. 1993-budsjettet inneholdt i så måte fire hovedsatsingsområder:

- Tiltak for økt sysselsetting og bedre infrastruktur
- Miljøvernformål
- Tiltak for barn og unge
- Eldreomsorg og helsesektoren

Innenfor tiltak for økt sysselsetting og bedre infrastruktur er *utdanning og forskning* lansert som viktige komponenter ved siden av arbeidsmarkedstiltak og veg- og jernbaneutbygging.

Disse fire områdene prioriteres fortsatt, men i tillegg satses det på:

- Oppfølging av Regjeringens næringspolitiske strategi
- Tiltak mot kriminalitet m.v.
- Omorganisering av Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (GIEK)

Omprioritering og effektivisering er oppskriften også på *forskningsområdet*. I forbindelse med forrige budsjett lanserte man flere organisatoriske endringer bl.a. i forskningsrådsstrukturen, i det næringspolitiske virkemiddelapparatet og i den regionale høyskolesektoren. Bedre ressursbruk gjennom samordning var et sentralt budskap i 1993-budsjettet. Bedre ressursbruk er et kjernepunkt også denne gangen, men nå først og fremst knyttet til innsparinger og effektiviseringstiltak innen rammen av eksisterende institusjoner. Foruten videreføring av arbeidet med en resultatorientert budsjettmodell for universiteter og høyskoler, gjennomføres en rekke konkrete reduksjoner i bevilgningene til forskningsinstitusjoner.

Ifølge Finansdepartementets beregninger blir det en nominell vekst på 0,6 prosent i de statlige bevilgningene til forskningssektoren. Gitt prisstigningen fra 1993 til 1994 som anslås til 1,75 prosent (St.meld. nr.1 Nasjonalbudsjettet, s.13), innebærer dette en viss *realnedgang*. Denne utviklingen begrunnes med "den markante opptrappingen" av FoU-bevilgningene i perioden 1990-93. I Gul bok 1994 (s.15*) heter det videre, med referanse til den siste forskningsmeldingen:

Etter den sterke oppbyggingsfasen i perioden 1989-93, mener Regjeringen at tiden nå er inne for å foreta *strengere omprøvinger* også av utgiftene til forsknings- og utviklingsformål i statsbudsjettet.

Det er denne gangen gjort økt bruk av såkalte *tilsagnsfullmakter* også til forskningsformål, bl.a. i forbindelse med bevilgningene til Norges forskningsråd. Til sammen foreslår Regjeringen tilsagnsfullmakter på 365 mill. kroner til forskningsformål over Nærings- og energidepartementets og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjett.

Dette henger sammen med det Riksrevisjonen og Finansdepartementet betrakter som utglidninger i praktiseringen av bevilgningsreglementets bestemmelser om overføring av midler fra en budsjettermin til den neste. Departementene er pålagt å lage oversikter over midler som har merknaden "*kan overføres*" knyttet til seg. Overføring av midler kan f.eks. skyldes forsinkelser ved iverksettelse av prosjekter. Det kan da oppstå opphoping av likviditet. For å unngå dette foreslår Regjeringen bl.a. utvidet bruk av tilsagnsfullmakter.

I Stortingets bevilgningsreglement (§ 8; revidert pr. 28.1.87) defineres tilsagnsfullmakt slik:

Når det er nødvendig for å kunne gjennomføre en støtteordning på en forsvarlig måte, kan Stortinget gi fullmakt til utover rammen av bevilgningene å gi tilsagn om statsstøtte som først kommer til utbetaling i senere terminer.

De konkrete virkningene av omlegging fra kontantbevilgninger til tilsagnsfullmakter på enkeltinstitusjoners budsjetter og handlefrihet vil komme først i senere terminer. En tilsagnsfullmakt forutsetter at akkumulerte midler brukes, dvs. at eventuelle forsinkede prosjekter realiseres. Klarer man derimot ikke å få i gang planlagt aktivitet slik at man kan gjøre bruk av tilsagnsfullmakten er det store muligheter for en tilsvarende bevilgningsreduksjon i påfølgende budsjettermin.

Omleggingene henger sammen med Regjeringens overordnede mål om å *effektivisere likviditetsforvaltningen og økonomistyringen* i Staten, bl.a. gjennom utvikling av et konsernkontosystem. Dette gjør at budsjettet preges av endringer i bevilgningsstrukturen. Det er fortsatt et mål å effektivisere innkrevingsrutiner, forbedre resultatstyring og -rapportering. For å utvikle egnede systemer og rutiner har Finansdepartementet bl.a. vurdert utvikling av egne *resultatoppfølgingsenheter*, f.eks. organisert innenfor rammen av departementenes administrasjonsavdelinger.

2.2 Hovedtall i budsjettet

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 1993 har en samlet utgiftsramme på 431,5 mrd. kroner, medregnet folketrygden og overføringene til Statens petroleumsfond. Sammenlignet med vedtatt budsjett (SIII) for 1993 representerer dette en *nominell nedgang* på 1,6 prosent. Holdes Folketrygden og petroleumsfondet utenom beregningen blir nedgangen 3,8 prosent.

"Nedgangen i totalutgiftene skyldes særlig at utgiftene til lånetransaksjoner går ned med henimot 13 mrd. kroner. Dette har vesentlig sammenheng med at det i 1993 utgiftsføres ekstraordinært store avdrag på statsgjelden." (Gul bok 1994, s. 23*). Holdes imidlertid lånetransaksjonene utenfor vokser budsjettets utgiftsside med 5,9 mrd. kroner eller 1,5 prosent. Holdes både lånetransaksjoner, folketrygden og petroleumsfondet utenfor blir veksten om lag en halv prosent.

Den underliggende realveksten i statsbudsjettets utgifter er anslått til om lag 1 pst. fra 1993 til 1994 når en korrigerer for noen konjunkturbestemte og regnskapsmessige forhold. Dette er om lag 3/4 prosentenhet lavere enn den anslåtte veksten i BNP for Fastlands-Norge,.... (Gul bok 1994, s.7*).

Tabell 2.1 Totalbevilgninger over statsbudsjettet medregnet folketrygden etter programområder. 1993 og 1994.

Programområde	Totalbevilgning		
	S III ¹ 1993 Mill. kr	Forslag 1994 Mill. kr	Endring ² 1993-94 Prosent
00 Konstitusjonelle institusjoner	687	726	5,7
01 Fellesadministrasjon	8 506	8 703	2,3
02 Utenriksadm., handel og skipsfart	2 250	2 493	10,8
03 Utviklingshjelp	7 403	7 844	6,0
04 Militært forsvar	22 723	22 962	1,1
05 Sivilt beredskap	351	330	-6,0
06 Rettsvesen, politi og kriminalomsorg	6 796	7 421	9,2
07 Kirke-, utdannings- og forskningsformål	30 955	22 866	-26,1
08 Kulturformål	4 366	3 351	-23,2
09 Sosiale formål	3 762	4 539	20,7
10 Helsevern	26 309	8 193	-68,9
11 Familie- og forbrukerpolitikk	15 803	15 467	-2,1
12 Miljøvern og regional planlegging	2 701	2 572	-4,8
13 Innvandring, arb.miljø og distr.utb.	6 705	37 989	466,6
14 Boligformål og bygningssaker	3 890	4 947	27,2
15 Landbruk	15 782	15 429	-2,2
16 Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltn.	1 703	1 533	-10,0
17 Nærings- og energiformål	29 433	24 283	-17,5
19 Arbeidsmarked	4 128	4 691	13,6
21 Innenlands transport	20 593	19 704	-4,3
22 Post og telekommunikasjoner	7 072	5 774	-18,4
23 Finansadministrasjon	5 002	3 712	-25,8
Øvrige områder utenom folketrygden ³	65 712	55 704	-15,2
Sum Statsbudsjettet	292 632	281 233	-3,9
Sum Folketrygden	120 510	124 099	3,0
Utgifter ekskl. Statens petroleumsfond	413 142	405 332	-1,9
Statens petroleumsfond	25 143	26 150	4,0
Totale utgifter	438 285	431 482	-1,6
Totale utgifter ekskl. lånetransaksjoner	396 731	402 655	1,5

1 Vedtatt budsjett. Tilleggsbevilgninger og innstramningstiltak er ikke inkludert.

2 Noen av endringene skyldes særskilte forhold (se Gul bok 1994, s. 25*).

3 Omfatter renter og avdrag på statsgjeld, lån til statsbankene og ymse utgifter (programområdene 24-26).

Underskuddet i årets statsbudsjett er noe lavere enn i fjorårets. Før lånetransaksjoner eksklusive petroleumsvirksomhet og oljeskatter er underskuddet 72,5 mrd. kroner i forslaget for 1994, mot 76,6 mrd. kroner i vedtatt budsjett for 1993. Også denne gang dekkes deler av underskuddet med midler som i utgangspunktet er foreslått overført til Statens petroleumsfond. Underskuddet etter denne omdisponeringen blir 46,4 mrd. kroner, mot 51,6 mrd. i 1993.

I tabell 2.1 er budsjettets utgiftsside klassifisert etter programområde. Programområde 07 Kirke-, utdannings- og forskningsformål reduseres med til sammen 26,1 prosent. Dette skyldes i hovedsak at de statlige tilskuddene til grunnskole og videregående skole overføres til Kommunal- og arbeidsdepartementets budsjett for å kunne samordnes med andre statlige tilskudd til kommuneforvaltningen. Det er imidlertid også en relativt kraftig reduksjon i bevilgningene til særskilt forskningsformål (programkategori 7.70), mens høyere utdanning (programkategori 7.60) vokser.

Betegnelsen på enkelte av programområdene kan imidlertid være noe misvisende når FoU-innholdet i budsjettet skal vurderes. Vi vil i denne forbindelsen særlig gjøre oppmerksom på at Statens samlede utgifter til forskning og høyere utdanning er spredt på en rekke programområder. Programområde 07 Kirke-, utdannings- og forskningsformål dekker 35-40 prosent av de samlede offentlige FoU-bevilgningene. Bare FoU-bevilgninger og bevilgninger til utdanningsinstitusjoner under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet budsjett er inkludert. Dette innebærer bl.a. at bevilgninger til Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole ikke inngår. Andre programområder med betydelig FoU-finansiering er 17 Nærings- og energiformål, 15 Landbruk og 04 Militært forsvar.

2.3 FoU-bevilgningene

I tråd med praksis de senere årene gis forskning og utviklingsarbeid (FoU) også i 1994-budsjettet egen omtale i Gul bok for 1994 (s.33* ff) blant flere "viktige forslag". Av andre viktige enkelttiltak kan nevnes distriktpolitiske tiltak, nye stillinger i staten, Lillehammer-OL, bedre ressursutnyttelse i kystforvaltningen, konsernkonto for staten, forbedret resultatstyring og effektivisering, endringer i bevilgningsreglementets § 7 vedrørende stikkordet "kan overføres", statlige garantier og fullmakter til å gi tilsagn og foreta bestillinger.

I den *generelle omtalen* gjentas formuleringen om forskningens plass i samfunnet fra i fjor og året før:

Forskning er en viktig forutsetning for kulturell utvikling, økonomisk vekst og økt velferd i det norske samfunn (Gul bok 1994, s.33*).

Ressursinnsatsen til forskning får imidlertid ikke samme prioritet som i siste fireårsperiode:

Regjeringen legger etter denne kraftige opptrappingen av bevilgningsnivået vesentlig vekt på at utbyttet av de offentlige investeringene i forskning økes gjennom kvalitetsheving og effektiv ressursbruk. Samtidig må offentlige midler bevisst omprøves for å utløse økt forskningsinnsats i privat sektor (Gul bok 1994, s.33*).

En viktig premiss for den moderate veksten i årets forskningsbudsjett synes å være gjennomføringen av den opptrappingsplanen for forskning som ble lansert i *forrige forskningsmelding*:

Regjeringen tar sikte på en realvekst i offentlige midler på 5 prosent pr. år i 4-årsperioden 1990-93 (St.meld. nr.28 1988-89 Om forskning, s.7).

Utredningsinstituttets beregninger (se note 1) viser imidlertid at denne målsetningen neppe kan sies å ha blitt innfridd fullt ut. 1990-budsjettet ga en realvekst i FoU-bevilgningene på vel 5 prosent. Det ble fulgt av et svakt FoU-budsjett i 1991, men dette ble kompensert for gjennom den meget sterke realveksten i 1992-budsjettet. Den gjennomsnittlige årlige realveksten fram til 1992 var på mer enn 5 prosent. Regjeringens budsjettfor­slag for 1993 hadde et FoU-innhold på nær 8,7 mrd. kroner, som ville gitt en gjennomsnittlig årlig realvekst tett opp mot 5-prosent-målsetningen. Reduksjoner i salderingen, på rundt 235 mill. kroner, gjorde imidlertid at realveksten fra vedtatt budsjett 1992 til vedtatt budsjett 1993 bare ble rundt en halv prosent. Med en gjennomsnittlig prisstigning på rundt 3 prosent blir den gjennomsnittlige årlige realveksten i perioden 1990-93 bare noe i overkant av 4 prosent. En del av reduksjonene i salderingen skyldtes riktignok at enkelte byggebevilgninger ble overført fra forsknings- og høyere utdanningsinstitusjoner til Statsbygg (se nedenfor). Selv ikke når vi korrigerer for dette forholdet kommer imidlertid den gjennomsnittlige årlige realveksten opp i så mye som 4,5 prosent.

Om Regjeringens *forskningsbudsjett for 1994* heter det:

Forskningen i 1994-budsjettet utgjør totalt 8 498 mill. kroner, mot 8 448 mill. kroner i vedtatt budsjett for 1993. Budsjettfor­slaget for 1994 viser dermed en nominell vekst på 0,6 pst. sammenlignet med budsjettet for 1993 (Gul bok 1994, s.33*).

Hovedtall for forskningsbudsjettet er ellers presentert i tabell 3 i Gul bok 1994 (s.39*):

En rekke nyskapninger i budsjettet kompliserer sammenligninger mellom 1993 og 1994. Flere av endringene er av såkalt budsjetteknisk karakter, og flere av dem vedrører institusjonenes oppdragsmidler (21-postene).

For det første er flere større byggebevilgninger overført fra enkelte institusjoner, først og fremst regionale høgskoler, til Statsbygg. Dette skjedde i forbindelse med behandlingen av 1993-budsjettet, slik både 1993- og 1994-tallene er justert for selve byggebevilgningene. Omleggingen innebærer imidlertid også at institusjonene skal betale husleie til Statsbygg. I den forbindelse fikk institusjonene kompensasjon i form av økte driftsbevilgninger. Disse ble gitt som tilleggsbevilgning, dvs. etter at budsjettet var vedtatt og inngår følgelig ikke i 1993-tallene. I 1994-tallene videreføres husleiekompensasjonen hvilket tilsynelatende gir en betydelig vekst i institusjonenes driftsmidler.

For det andre er som tidligere nevnt bruken av *tilsagnsfullmakter* økt (se avsnitt 2.1).

For det tredje trekkes en del *oppdragsmidler* (post 21) inn i budsjettet. Dette henger sammen med en bevisst vridning av bevilgningsstrukturen for enkelte FoU-utførende institusjoner fra driftstilskudd (post 01 og 11) til oppdragsmidler (post 21). Et eksempel er de statlige forskningsinstitusjonene under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, som blir oppfordret til å dekke inn reduserte basistilskudd med midler fra andre kilder. Større kronebeløp er det snakk om i forbindelse med at det innføres bruttobudsjettering ved Havforskningsinstituttet. Oppdragsmidlene foreslås her for første gang tatt inn på utgiftssiden av Havforskningsinstituttets budsjett, slik det skjedde ved universiteter og høyskoler på begynnelsen av 80-tallet.

Dette gjør sammenligning med året før vanskelig av flere grunner. For det første er antagelig oppdragsinntektene i en del tilfeller omtrent like store i 1993. De ble bare ikke budsjettert på samme måte, dvs. det er bare snakk om en rent budsjetteknisk endring. For det andre er oppdragsmidlene, i den grad de kommer fra andre offentlige organer, allerede utgiftsført under disse. For det tredje er oppdragsmidlene i den grad de kommer fra private kilder ikke statlige og hører strengt tatt ikke hjemme i statsbudsjettet. Disse feilkildene følger av bruttobudsjetteringsprinsippet i staten og er forsåvidt tilstede ved hvert budsjettframlegg. Når det oppstår endringer, som i 1994-budsjettet, blir det imidlertid problematisk å sammenligne over tid.

Et fjerde forhold som kompliserer bildet er at *arbeidsgiveransvaret* for forskningsrådsstipendiatene overføres fra Norges forskningsråd til institusjonene.

Som et ledd i å avlaste Norges Forskningsråd for løpende administrative oppgaver overføres tilsettingsmyndigheten for forskningspersonale og rekrut-

teringsstipendiater til universiteter og høyskoler under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og Landbruksdepartementet. (Gul bok 1994, s.43*).

Budsjetteringspraksis for disse midlene er imidlertid noe forskjellig for de to aktuelle departementene. Landbruksdepartementet betrakter ikke dette som noen reell budsjettøkning:

...., men ei teknisk endring som følge av at stipendmidlane no vil bli førte på utgifts- og inntektskapital til institusjonane i tillegg til at dei framleis vil liggje på budsjettet til Norges forskingsråd." (St.prp. nr. 1 1993-94 Landbruksdepartementet, s.85).

De samme midlene blir med andre ord dobbeltført, ved at de figurerer både i forskningsrådskapitlet og institusjonkapitlene. Dette er forsåvidt i tråd med bruttobudsjetteringssystemet i Staten, men bidrar i en viss forstand til en kunstig oppblåsing av utgiftene fra 1993 til 1994.

Overføringen av stipendiatene blir ikke mindre komplisert å forholde seg til når tilsvarende budsjetteringspraksis *ikke* synes å gjøre seg gjeldende for tilsvarende bevilgninger over Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjett.

Et femte kompliserende forhold, som også vedrører bruken av 21-postene, er vanskelig å tolke, men representerer antagelig en ny budsjettpraksis i forhold til institusjonene:

Frå 1994 er det rekna med høgere inntekter frå oppdrag enn det er løyvd midlar til desse oppdraga. Dette er å rekne som eit krav om inntekter til statskassa som følge av at ein nyttar infrastrukturen i institusjonane i samband med oppdragsverksemda (St.prp. nr.1 1993-94 Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, s.172).

Dette kan tolkes som en slags beskatning eller avgiftsbelegging av institusjonenes oppdragsvirksomhet. En parallell fra tidligere er pålegg om at forskningsrådene skulle dekke overhead-kostnader knyttet til at forskningsrådsstipendiater brukte infrastruktur ved institusjonene. Forskjellen er imidlertid at det denne gangen er det *institusjonene selv* som skal svare en del av sine oppdragsinntekter til *statskassen*.

Hovedtallene i det statlige FoU-budsjettet for 1994 finnes i tabell 3 (s.33*) i Gul bok 1994. Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning utarbeider årlig sine egne anslag over FoU-innholdet i statsbudsjettet¹, bl.a. på bakgrunn av siste

---

¹ Tidligere var Forskningsrådenes statistikkutvalg formelt ansvarlig for denne analysen. Nå gjøres analysen av Utredningsinstituttet på oppdrag fra Norges forskningsråd.

tilgjengelige FoU-statistiske undersøkelser. Foreløpige tall fra denne gjennomgangen er gjengitt i tabell 2.2 nedenfor.

Tabell 2.2 Anslåtte statlige FoU-utgifter over vedtatt statsbudsjett (SIII) for 1993 og forslag til statsbudsjett for 1994. Mill. kroner. Endringer i prosent.

Departement	SIII 1993	Forslag 1994	Endring (%)
Utenriksdepartementet	288	293 ¹	1,8
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet	3478	3614 ²	3,9
Kulturdepartementet	43	48	11,6
Justisdepartementet	6	7	16,7
Kommunal- og arbeidsdepartementet	142	137	-3,5
Sosial- og helsedepartementet	420	443	5,5
Barne- og familiedepartementet	32	36	12,5
Nærings- og energidepartementet	1481	1390	-6,1
Fiskeridepartementet	345	374	8,4
Landbruksdepartementet	659	691	4,9
Samferdselsdepartementet	70	75	7,1
Miljøverndepartementet	400	373	-6,8
Administrasjonsdepartementet	15	16	6,7
Finansdepartementet	65	72	10,8
Forsvarsdepartementet	434	420 ³	-3,2
Statens forretningsdrift	315	351	11,4
Statsbankene ⁴	257	261 ⁵	1,8
Totalt	8 448	8 601	1,8⁶

1 Prisjustert med 1,75 % (jf. Nasjonalbudsjettet 1994, s. 13)

2 Inneholder husleiekompensasjon på størrelsesorden 35-40 mill. kroner til høyere utdanningsinstitusjoner forbindelse med overføring av byggebevillinger til statsbygg. Tallene er dermed ikke direkte sammenlignbare med SIII for 1993. Korrigert for dette forholdet blir veksten under KUF rundt et prosentpoeng lavere.

3 Basert på Gul bok 1994, s. 33*

4 Omfatter midler fra Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond (SND)

5 Prisjustert med 1,75 % (jf. Nasjonalbudsjettet 1994, s. 13)

6 Korrigert for forhold som er nevnt under note 2 blir den samlede veksten på 1,3 - 1,4 %.

Utredningsinstituttets beregninger som bl.a. bygger på opplysninger fra den norske FoU-statistikken, viser totale statlige FoU-bevilgninger i 1994 på 8,6 mrd. kroner, mot vel 8,4 mrd. kroner i SIII 1993. Dette gir en nominell vekst på 1,8 prosent, dvs. en noe høyere vekst enn i Gul bok for 1994, som viser 0,6 prosent. Noe av veksten i tabell 2.2 kan føres tilbake til den husleiekompensasjonen som følger av at byggebevilgninger for høyere utdanningsinstitusjoner er overført til Statsbygg². Disse ble gitt som tilleggsbevilgning, og inngår derfor ikke i SIII-tallet. Korrigert for dette forholdet blir veksten omkring et halvt prosentpoeng lavere, dvs. rundt 1,3 prosent. Avviket mellom tabell 3 i Gul bok og Utredningsinstituttets beregninger er dermed i størrelsesorden 60 mill. kroner, dvs. mindre enn ett prosentpoeng. Gitt korrigeringen for husleiekompensasjonen blir det noe i nærheten av nullvekst i forskningsbevilgningene denne gangen, mens Gul bok gir en viss realnedgang.

Den prosentvise veksten er størst for Kultur-, Justis- og Barne- og familie-departementet. Det er imidlertid her vedt å merke seg at disse departementene bidrar med svært små FoU-bevilgninger, og at relativt små beløpsendringer vil kunne gi store prosentvise utslag i veksten fra et år til det neste. Veksten innenfor den statslige forretningsdriften skyldes i stor grad økt satsing innenfor Televerket (St.prp. nr.1 1993-94 for Samferdselsdepartementet, s. 203). Budsjettet innebærer reduserte bevilgninger til bl.a. Nærings- og energi- og Miljøverndepartementet (se egen omtale i kapittel 5).

Figur 2.1 og 2.2 viser utviklingen i utvalgte indikatorer på FoU-innholdet i statsbudsjettet i perioden 1979-94. FoU-beløpene fram til og med 1993 er basert på en gjennomgang av de vedtatte statsbudsjettene (SIII). FoU-beløpet for 1994 er, i likhet med tabell 2.2, basert på Utredningsinstituttets foreløpige gjennomgang av det framlagte forslaget til statsbudsjett. Det er som vanlig ikke tatt hensyn til tilleggsbevilgninger, innsparinger og omdisponeringer, som tilkommer etter at budsjettet er vedtatt. Den *faktiske* FoU-innsatsen måles i ettertid og framgår av den ordinære FoU-statistikken³.

I *løpende priser* økte FoU-utgiftene jevnt gjennom hele perioden fram til 1990, men veksten var noe sterkere fra 1986. 1991-budsjettet ga en lavere vekst enn tidligere år, men dette ble kompensert i 1992-budsjettet. I budsjettene for 1993 og 1994 flater veksten noe ut igjen. Denne utviklingen er enda tydeligere om man ser på FoU-utgiftene målt i *faste priser* (figur 2.1).

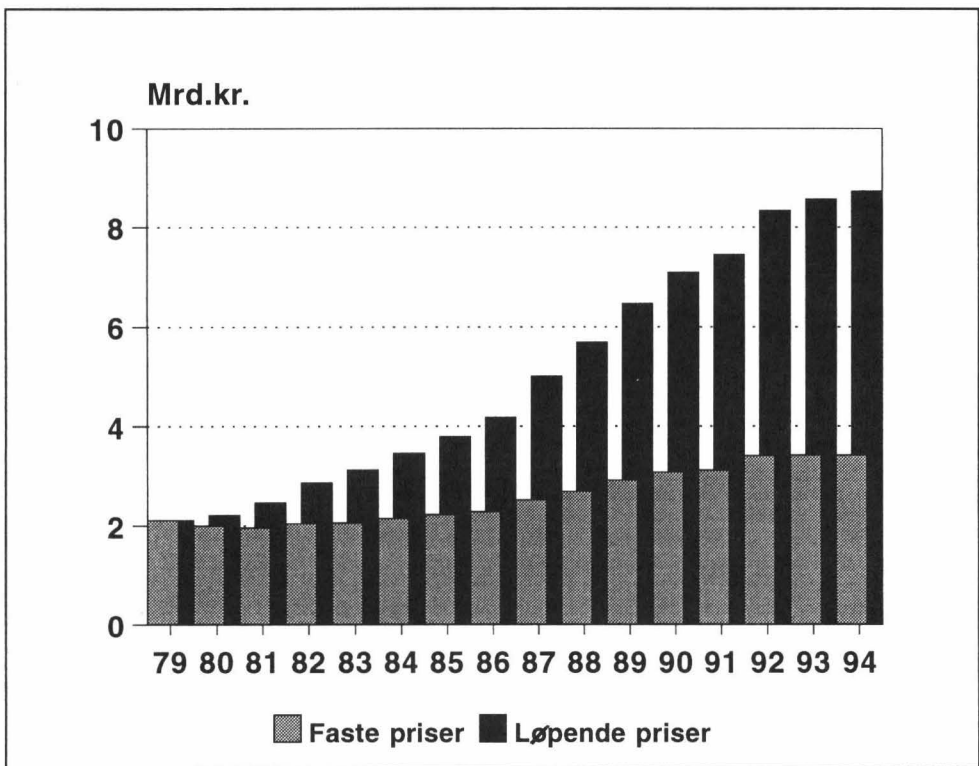
---

² Omtalt nærmere over. Jf. dessuten note 2 og 6 til tabell 2.2.

³ Siste FoU-statistiske undersøkelse gjelder undersøkelsesåret 1991. Resultater foreligger bl.a. i tabellsamlingen *FoU-statistikk 1991. Forskning og utviklingsarbeid. Utgifter og personale*. Norges forskningsråd, Oslo 1993.

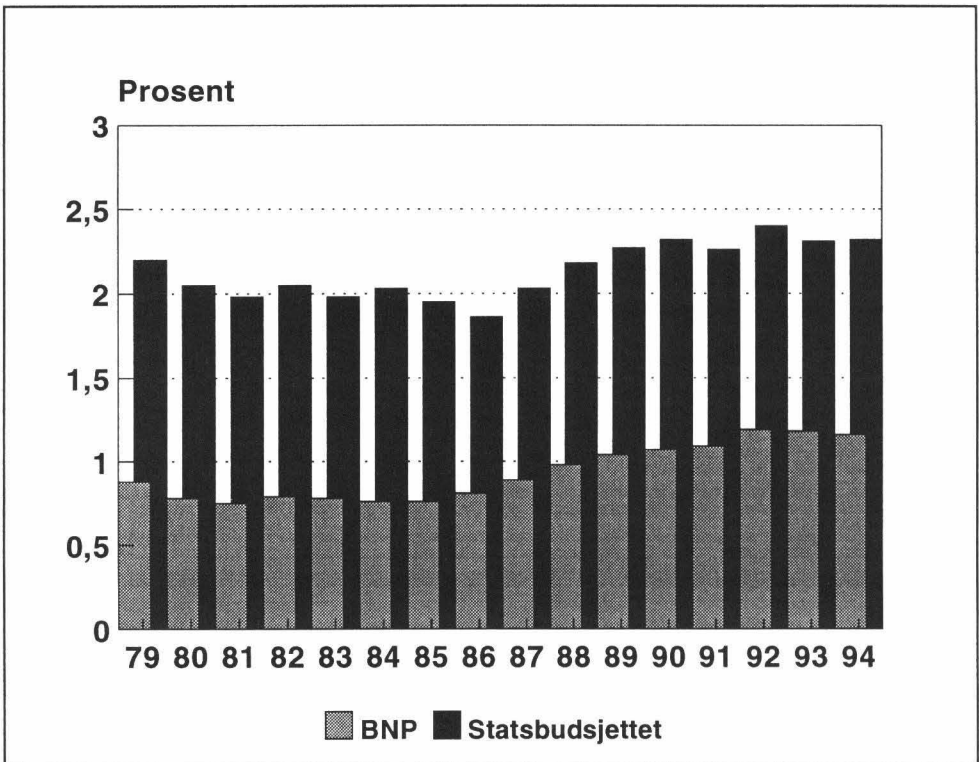
FoU-utgiftenes *andel av statsbudsjettets samlede utgifter* (eksklusive lånetransaksjoner og Statens petroleumsfond) viste en ujevn, men synkende tendens i perioden 1979-86. Deretter viser figuren jevn, men avtagende vekst fram til 1991-budsjettet, da andelen igjen sank. 1992-budsjettet representerer en foreløpig toppnotering for denne indikatoren (2,4 %), men andelen falt igjen i og med den relativt lave veksten i 1993- og 1994-budsjettet.

Som *andel av BNP* lå de statlige FoU-utgiftene relativt stabilt på vel trekvart prosent fram til midten av 1980-tallet. Også denne indikatoren viser imidlertid vekst fra 1986. 1- prosentgrensen ble passert med 1989-budsjettet, men veksten flatet noe ut etter dette. I 1992 nådde de statlige FoU-bevilgningene 1,19 prosent av BNP, før andelen gikk noe ned gjennom de to siste budsjettene (figur 2.2).

Figur 1 Statlige FoU-utgifter 1979-94 i løpende og faste priser. Milliarder kr.

Figur 2 Statlige FoU-utgifter 1979-94 som andel av statsbudsjettets totale utgifter og som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP). Prosent.

3 Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

3.1 Totale bevilgningsforslag til universiteter, høyskoler og forskning

Bevilgningene til høyere utdanning og forskning er fordelt på en rekke kapitler i budsjettforslaget. Vi deler her kapitlene i *to hovedkategorier*:

- A. Universiteter og høyskoler
- B. Særskilte forskningsformål

Gruppe A, programkategorien "Høgre utdanning", omfatter universiteter og vitenskapelige høyskoler, (A.1 Universitetssektoren) og regionale og andre høyskoler (A.2 Høyskolesektoren). Gruppe B; programkategorien "Særskilte forskningsformål" omfatter bevilgningene til Norges forskningsråd (NFR), statlige og private forskningsinstitutter med grunnfinansiering fra KUF, samt internasjonale vitenskapelige samarbeidstiltak.

Tabell 3.1 Bevilgninger til universiteter, høyskoler og særskilte forskningsformål under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjett for 1993 og 1994. Mill. kr.

Hovedkategori	SIII 1993	Forslag 1994	%- endring
A. Universiteter og høyskoler	8 982,1	9 990,3	11,2
A.1 Universitetssektoren	5 437,8	5 885,5	8,2
A.2 Høyskolesektoren	3 544,3	4 104,8	15,8 ¹
B. Programkategorien "Særskilte forskningsformål"	972,3	881,0	-9,4
Sum	9 954,4	10 871,3	9,2

1 Den sterke veksten skyldes innføring av ordning med betaling av husleie til Statsbygg i 1994, se for øvrig Tabell 3.5

Tabell 3.1 viser budsjettforslagene for de enkelte kategorier. Samlet utgjør bevilgningene nærmere 10,9 milliarder kr for 1994. Dette er en nominell økning på 9,2 prosent i forhold til vedtatt budsjett (SIII) for 1993. Vel 9,9 milliarder kr går til universiteter og høyskoler, det vil si en nominell økning på 11,2 prosent fra 1993. Tar vi hensyn til bevilgningene til husleieutgifter til høyskolene reduseres

inntrykket av vekst betraktelig (se f.eks. tabell 3.5). Til "Særskilte forskningsformål" er bevilgningen for 1994 på 881 mill. kr., dette er en nominell reduksjon på 9,4 prosent sammenlignet med vedtatt budsjett for 1993.

3.2 KUFs premisser for budsjettforslaget

Departementets totale budsjett viser en nominell reduksjon på 26,1 prosent fra 1993. Nedgangen skyldes i hovedsak at tilskuddet til grunnskolen og videregående opplæring er overført til Kommunaldepartementet. En av de få programkategoriene med reell vekst er "Universiteter og høyskoler". Veksten under denne kategorien skyldes i første rekke økte bevilgninger til byggetiltak, samt videreføringen av studieplasser og opprettelsen av nye stillinger.

Mål for høyere utdanning

Prinsipper og utviklingslinjer for politikken innen høyere utdanning er den samme som i 1993, i tråd med St.meld. 40 (1990-91) og Innst. S. nr. 23 (1990-91). Politikken på sektoren har ifølge proposisjonen (s. 158) som mål;

- å dekkje samfunnets behov for høgre utdanning og spesialisert kompetanse
- å leggje til rette for at studiesøkjarar har lik rett og tilgang til utdanning som er grunnlagt på det fremste innan forskning og utvikling, kunstnarleg arbeid og erfaringskunnskap
- å skape gode vilkår ved lærestadene til å utvikle og formidle ny kunnskap, setje normer og formidle etiske og kulturelle verdiar.

...

Helhetsorientering, langsiktighet og resultatorientering framheves som sentrale rettesnorer for Regjeringens politikk på feltet høyere utdanning og forskning. Siktemålet er å møte framtidige behov i samfunnet for kunnskap og kompetanse. Samtidig legges det stor vekt på at studieprogresjonen må øke, ikke minst fordi dette vil frigjøre flere studieplasser. Styring og samordning er sentrale stikkord for Departementet.

Norgesnett

Regjeringen vil bygge ut universiteter og høyskoler etter et felles nasjonalt program til *et integrert system*. Målet er å heve kvaliteten totalt sett ved å styrke de enkelte fagmiljøene gjennom bedre ressursutnyttelse, økt spisskompetanse og bedre internasjonale kontakt. Norgesnett krever både tettere samarbeid og en klarere arbeidsfordeling mellom institusjonene. Arbeidet med nasjonale fakultetsmøter og fagråd gir, i følge Regjeringen, et godt grunnlag for å vurdere nedbygging, evt.

oppbygging, av ulike fagmiljø på nasjonal basis. Disse organene vil bli trukket inn i Regjeringens arbeid med fagprofil og satsingsområder.

Bruk av professor II-stillinger og et øket samarbeid mellom universitetene og det regionale høgskolesystemet vil bidra til en bedret veiledningskapasitet på hovedfag og doktorgradsnivå.

Regjeringen vektlegger arbeidet med en videre satsing på de organiserte doktorgradsprogrammene, som bl.a. har vist seg å ha en positiv effekt på tiden det tar å fullføre en doktorgrad.

Det understrekes at universitetene har et spesielt ansvar for undervisningen på hovedfags- og doktorgradsnivå. De regionale høgskolene skal på sin side gi et bredt tilbud innenfor de mer yrkesrettede utdanningene, og skal i tillegg avlaste universitetene på grunn- og mellomfagsnivå. Høgskolene oppfordres til å utvikle en egen fagprofil på minst ett område.

Det regionale høgskolesystemet er under omorganisering. Fra 1. august 1994 vil de 98 regionale høgskolene bli slått sammen til 26 nye høgskoler.

Et annet viktig tiltak innenfor Norgesnett er utbyggingen av et *norsk elektronisk kunnskapsnettverk*. Sentralorganet for fjernundervisning på universitets- og høgskolenivå (SOFF) vil stå sentralt i utformingen av denne politikken. Desentralisering av tiltak og bruk av fjernundervisningsopplegg vil føre til at enkelte høgskoler og universitet får ansvar utover egen region.

I samarbeid med Næringsdepartementet er det satt i gang et høgskoletilbud i Longyearbyen på Svalbard, UNIS (Universitetsstudier på Svalbard).

Studieplasser

Det har de siste årene vært en kraftig vekst i antallet studenter til universiteter og høgskoler. Ifølge KUFs budsjett for 1994 legger Regjeringen vekt på at universiteter og høgskoler skal kunne ta imot så mange studenter som mulig, samtidig som universitetslærernes forskningsaktivitet må sikres og det må tas hensyn til kvaliteten på undervisningstilbudet. Det er for 1994 ikke bevilget nye studieplasser over KUFs budsjett. Det kommer imidlertid 5 000 nye studieplasser som ekstraordinære sysselsettingstiltak over Finansdepartementets budsjett. Disse studieplassene vil ikke bli fordelt mellom institusjonene før etter at høstens opptak er nærmere analysert. Departementet vil fortsatt prioritere arbeidet med en nasjonal dimensjoneringsplan. En første fase i denne vil være å utarbeide prognoser for søker- og studenttallsutviklingen for de ulike studier og bedre kunnskapen om studieløpene på alle nivå.

Regjeringen ønsker at det i fordelingen av ressurser til studieplasser fortsatt tas hensyn til forskningsevne og undervisning på hovedfags- og doktorgradsnivå. De regionale høgskolene innførte fra 1992 et enklere og mer oversiktlig opptakssystem, fra 1993 har også universitetene innført *Samordnet opptak* med base ved Universitet i Oslo.

Departementets tall for studenttallsutviklingen er basert på måltall. Tidligere har KUF gått inn for å kanalisere studentveksten til høgskolesystemet. Sammenligner vi måltallene for 1993 med registrerte studenter i 1992 og måltallene for 1994 viser disse at Departementet nå ønsker å få ned antallet studenter i høgskolesektoren og holde nivået i universitetssektoren stabilt. Dette må ses i sammenheng med at det er blitt stadig vanligere at studenter ved de regionale høgskolene søker seg over til universitetene for å ta hovedfag, samtidig som også stadig fler av studentene ved universitetet går videre til hovedfag.

Måltallene for 1994 viser likevel at antallet studenter forventes å bli noe høyere i høgskolesektoren (77 592) enn i universitetssektoren (75 490). De siste registrerte studenttallene fra 1992 viser imidlertid flere studenter innenfor universitets- enn høgskolesektoren. Måltallene reflekterer med andre ord det ønskede antallet studenter og ønsket fordeling av studenter mellom lærestedene, og ikke nødvendigvis de reelle situasjonen.

Bedre studiegjennomføring

Departementet går ut ifra at tiden det tar å gjennomføre et studium kan kortes ned *hvis læringsmiljøet forbedres* og ved at studieåret utnyttes bedre. Gode studieopplegg for nybegynnerstudentene og nærmere samarbeid mellom student og lærested blir trukket fram som tiltak lærestedene bør iverksette. Evalueringsordninger for å forbedre studiekvaliteten må iverksettes av institusjonene selv, studentenes egenvurdering av undervisningen er, i følge Departementet, en viktig del av arbeidet med å heve studiekvaliteten. En forbedring av studiegjennomføringen vil ikke minst kunne føre til at det blir flere ledige studieplasser for nye søkere.

Departementet vil i 1994 videreføre prøveordningen med tre undervisningstermi-ner, samt gi tilskudd til gode prosjekter som kan bedre studieprogresjonen på hovedfagsnivå. Ordningen med tre-termins studieår er under evaluering og vil bli videreført i 1994.

Tiltaket som ble innført i 1992 med en stimulans til veiledere av hovedfagsstudenter, i form av en "*bonus*" er videreført. Bonusen er imidlertid redusert fra 10 til 8 000 kr. pr. mannlige og fra 15 til 12 000 kr. pr. kvinnelige uteksaminerte hovedfagsstudent. Fra 1993 ble den samme ordningen innført for veiledere av doktorgradsstudenter, her har bonusen blitt redusert fra 50 til 30 000 kroner pr. uteksaminerte doktorgradsstudent. Belønningen skal gå til hovedveileder ved den institusjon, universitet eller vitenskapelige høgskole, som studenten er tatt opp ved. Midlene som tildeles veileder er i prinsippet personlige i den forstand at de kan benyttes av den enkelte veileder til forskningsformål, reisevirksomhet, forskningsassistenter o.l.. Det er imidlertid ett inntrykk at mange universitetsinstitutter lar

"bonusen" gå inn i en "fellespott", og ikke til direkte bruk for den aktuelle veilederen.

Arbeidsgiveransvaret for stipendiatene skal overflyttes fra Forskningsrådet til institusjonene. En forflytning av arbeidsgiveransvaret vil bl.a. kunne øke mulighetene for å kanalisere midler og doktorgradsstudenter til de forskningsmiljøene hvor gjennomføringshyppigheten er høy og fullføringstiden kort. Det vil ikke bli opprettet nye doktorgradsstipend for 1994, de 70 stipendiene som det ble gitt bevilgning til i 1992 og 1993 uten stillingshjerner foreslås videreført.

Studiefinansiering og studentvelferd

Departementet foreslår en vekst på 9,4 prosent for programkategori "Stipend og sosiale formål" 7.80. Totalt foreslås det for 1994 6,2 milliarder kr hvorav 5,8 av disse går til Statens lånekasse for utdanning.

Studielån, dvs. grunnbeløp og bostøtte, vil øke med 2,5 prosent. Stipendandelen, for enslige, borteboende, økes fra 14 til 18 prosent. Til sammen utgjør dette noe mer enn forventet prisstigning, og noe mindre enn forventet økning i gjennomsnittlig industriarbeiderinntekt på 3,5 prosent. Fra høsten 1994 foreslås det at studielånet utdeles månedlig i stedet for, som i dag, 2 ganger i året. Dette forslaget ble også fremmet i budsjettet for 1993 og nedstemt i Stortinget. Forslaget følger Magistad-utvalgets innstilling (Leve og lære, 1992, s. 154), med unntak av at utvalget foreslo at den renteinntekten som dette innebærer, kunne fordeles som påplussing på stipendandelen.

Renta på studielån som er yngre enn 11 år foreslås redusert fra 9 til 8,5 prosent, lån som er eldre enn 11 år foreslås å bli stående på 10 prosent p.a..

Ordningen med *ettergivelse* av studielån for kandidater som har fullført lengre studier på ti semestre eller mer opprettholdes. Hvor mye som ettergis avhenger av hvor mange semestre de ulike studiene er normert til, summen som ettergis varierer fra 19 900 kr. til i overkant av 46 900 kr. pr. kandidat for studier på mellom 10 til 13 semestres varighet. I tillegg kommer en bonusordning, det såkalte "turbo-stipendet", til kandidater som har gjennomført studiet på normert tid. Beløpet er for 1994 satt til 19 500 kr. pr. kandidat. Ettergivelsene er justert med 2,5 prosent i forhold til i fjor.

Det vil bli opprettet 530 nye studentbarnehageplasser fra 1994.

Nytt av året er en sanksjonspolitikk hvor studenter som har en forsinket studieprogresjon, utover normert studietid, vil få omgjort stipendandelen til lån. Reisestøtten er foreslått tatt bort. Det samme gjelder fødselsstipendet til kvinnelige studenter som får barn i studietida.

Det er tilsynelatende en relativt klar økning i budsjettforslaget til stipend og rentestøtte til Statens lånekasse for utdanning. Når bevilgningene fordeles på det høye antallet studenter blir endringene minimale, det kan derfor stilles spørsmål ved

om budsjettforslaget virkelig utgjør en forbedring av studentenes økonomiske situasjon.

Stillinger

Som en følge av at det ble opprettet 1 500 nye studieplasser høsten 1993 foreslår KUF at stillingsrammen øker med 150 nye stillingshjemler til universiteter og høyskoler. I tillegg foreslås det at stillingsrammen økes med 500 stillinger, i forbindelse med at antallet studieplasser øker med 5 000. Økningen i antallet stillinger må med andre ord relateres til økningene i antallet studenter. I tillegg foreslås det at det bevilges 135 nye tidsbegrensede hjemler knyttet til oppdragsvirksomhet.

I sammenheng med at arbeidsgiveransvar for stipendiatene skal overføres fra Forskningsrådet til institusjonene foreslås det at det ved universitetene opprettes 1260 nye stillingshjemler; 340 faste og 920 midlertidige.

Departementet utvider ordningen med individuelt kompetanseopprykk til førsteamanuensis og professor til også å gjelde for opprykk til 1. lektor og 1. bibliotekar. Opprykksordningene skal både kunne bidra til å lette rekrutteringen til fagmiljøer og virke som en impuls for den enkelte til å øke kompetansen. Det understrekes at opprykk til professor bare kan skje når en enstemmig bedømmingskomitee går inn for dette. Departementet understreker med andre ord at kompetansekravene som stilles ved individuelt opprykk må være høye.

I sammenheng med at det er gitt øket anledning til å gi individuelle professoropprykk er Departementet svært opptatt av at oppretting og fordeling av nye professorater må ses på som et viktig styringsinstrument for det enkelte lærested til å styrke prioriterte fagområder og fagmiljøer, og evt. for å bygge ned andre.

Forskning

Mer enn 40 prosent av statens samlede bevilgninger til forskning går over KUFs eget budsjett, herunder størsteparten gjennom de ordinære bevilgninger til universiteter og høyskoler, omtrent en fjerdedel bevilges over programkategorien "Særskilte forskningsformål".

Regjeringen peker ut fem områder for sin satsing på forskning; sikre grunnforskningen og rekrutteringen til forskning, bedre målene på utbytte og kvalitet på forskningen, delta i internasjonalt forskningssamarbeid slik at kunnskap og kompetanse i norske forskningsmiljøer kan forbedres og bedre organiseringen, effektiviseringen og ressursbruken innenfor norsk forskning. Departementet går inn for at Forskningsrådet skal spille en nøkkelrolle i gjennomføringen av denne politikken.

Forskerrekruttering

I Forskningsmeldingen (St.Meld.nr.28 (1988-89)) la regjeringen opp til en årlig vekst, i perioden 1990-1993, i antallet rekrutteringsstillinger på 180. Den sterke veksten i rekrutteringsstillinger hadde til hensikt å dekke det framtidige behovet for forskere i forskningssystemet. Den siste Forskningsmeldingen, St. Meld. nr. 36 (1992-93)) går inn for en effektivisering av forskerutdanningen er et viktig tiltak for å sikre en framtidig kvalitativ god rekruttering til forskningen enn å øke antallet rekrutteringsstillinger. Denne omprioriteringen kunne spores allerede i KUFs budsjettforslag for 1993. I årets budsjett er det ennå tydeligere at det å få opp gjennomstrømningen av doktorgradsstudenter og å få ned fullføringstiden står i høysetet for departementets forskerrekrutteringspolitikk.

Internasjonalisering

Regjeringen vil styrke norsk deltakelse i *internasjonalt forskningssamarbeid*, bl.a. gjennom norsk deltakelse i EFs rammeprogram for forskning. Det er et hovedmål for 1994 at den norske deltakelsen på de internasjonale programmene øker, særlig deltakelse på EFs forskningsaktiviteter bør i følge Departementet ha høy prioritet. Deltakelsen på COMETT II føres videre, i tillegg til informasjonskontoret for EF-forskning (i regi av Forskningsrådet). I 1993 deltok 600 institusjoner og foretak i COMETT II, i 1994 regner Departementet med at den norske deltakelsen vil øke. På utdanningssiden vil Departementet fortsatt prioritere norsk deltakelse på det internasjonale utvekslingsprogrammet ERASMUS. Den norske deltakelsen på ERASMUS regnes med å tre-dobles i sammenligning med 1993. Dersom EØS-avtalen vedtas hevder Regjeringen at utvikling og utforming på alle områder innenfor utdanning må ses i sammenheng med dette.

Byggetiltak

Departementet legger vekt på at med de mange studentene som man nå har fått innenfor høyere utdanning så er det svært viktig å realisere planlagte undervisningsbygg så raskt som mulig. Fra 1994 er bevilgningene til bygg innenfor høgskolesektoren lagt under Administrasjonsdepartementets budsjett, mens bevilgninger til prosjektering og grunngeving for byggeprosjekt fortsatt skal ligge under fagdepartementet. Bevilgningen til bygg over "fellesutgifter til universiteter og høgskoler" (kap. 281 post 30) øker fra 375,6 mill. kr. til 694 mill. kr., dette tilsvarer en økning på 84,8 prosent. De største byggeprosjektene finner vi innen universitetssektoren. Av de største kan nevnes rammebygg ved Universitetet i Oslo (110 mill. kr.), bygging av nytt Universitetsbibliotek i Oslo (90 mill. kr.), Det Juridiske fakultet i Bergen (85,1 mill. kr.). Videre følger Idrettshøgskolen i Oslo (65 mill. kr.) og Norges Fiskerihøgskole ved Universitetet i Tromsø og Norges Handelshøgskole i Bergen, begge med 60 mill. kr..

3.3 Universitetssektoren (A.1)

Bevilgninger etter hovedposter

Tabell 3.2 viser budsjettforslaget for universitetssektoren *fordelt på hovedposter*. I løpende priser foreslås de totale bevilgninger eksklusive oppdrag økt med 8,2 prosent sammenlignet med vedtatt budsjett for 1993. Målt i faste priser gir de samlede bevilgningene fra KUF til universitetssektoren en realvekst på 6 prosent. Det er beregnet høyere inntekter fra oppdrag enn hva det er bevilget midler til som utgifter til disse oppdragene. Dette må ifølge Departementet ses på som et krav om inntekter til statskassa som en følge av at institusjonene selv benytter infrastrukturen i forbindelse med sin oppdragsvirksomhet. Dette kan med andre ord tolkes som en beskatning/avgift av universitetenes oppdragsinntekter. Kapitalutgiftene (bygg/utstyr) får en betydelig realvekst på 40,2 prosent, primært på grunn av økte bevilgninger til flere større byggeprosjekter. Utstyr over post 45 utgjør en del av de samlede kapitalutgifter og viser på sin side en realnedgang på 30,5 prosent. Bevilgningene til bygg i universitetssektoren har med andre ord økt kraftig. Lønnsposten får etter våre beregninger en realvekst på 3,2 prosent, samlet viser driftsutgiftene en realvekst på 1,5 prosent.

Tabell 3.2 Hovedposter i budsjettet for universitetssektoren under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet for 1993 og 1994. Mill. kr.

Utgiftskategorier	SIII 1993	Forslag 1994	% -endring	
			Nominelt	Reelt ¹
Lønn og godtgjørelse	2 879,1	3 009,2	4,5	3,2
Annen drift ekskl. oppdrag	1 493,7	1 528,2	2,3	-1,7
Sum driftsutgifter	4 372,8	4 537,4	3,8	1,5
Bygg/utstyr	714,0	1 018,1	42,6	40,2
<i>Herav vit. utstyr (post 45)</i>	<i>297,6</i>	<i>210,3</i>	<i>-29,3</i>	<i>-30,5</i>
Sum uten oppdrag	5 086,8	5 555,5	9,2	6,9
Oppdrag	351,0	330,0	-6,0	-7,6
Total sum	5 437,8	5 885,5	8,2	6,0

1 I beregningen er det korrigert for:

- lønnsregulering i 1993
- reduksjoner på post 01 som følge av nedsetting av trygdeavgift og innføring av direkte refusjon av utgifter til fødselpermisjon i 1993
- tilleggsbevilgninger i forbindelse med nye studieplasser fra sysselsettingsmidler begge år
- innføring av ordning med husleiebetaling til Statsbygg i 1994 med 20,9 mill. kr på post 11
- forventet prisstigning fra 1993 til 1994 på 1,75 prosent, jfr. Nasjonalbudsjettet 1994 s. 8

De enkelte institusjoner

Tabell 3.3 viser de totale bevilgninger, kapital- og driftsbevilgninger, fordelt på de enkelte institusjoner i universitetssektoren. Mens kapitalutgiftene gir et bilde av tilgangen på nye undervisnings- og forskningsressurser i form av bygninger, større utstyrsenheter o.l., gir driftsutgiftene et bilde av aktivitetsnivået ved institusjonene. Driftsutgiftene inkluderer bruttoutgifter til oppdrag, dvs. totale utgifter hvor det ikke er justert for forventede inntekter av oppdrag.

Som det framgår av tabellen er det tildels store forskjeller i veksten mellom de enkelte lærestedene. Dette skyldes i første rekke byggebevilgningene. Av universitetene er det Universitetet i Bergen som har den laveste veksten i driftsutgifter på 1,6 prosent. Universitetet i Trondheim ligger høyest med en vekst i driftsutgiftene på 6,3 prosent. Den sterke økningen i driftsutgifter ved enkelte av høgskolene skyldes i hovedsak omleggingen til at husleieutgifter til Statsbygg (på Administrasjonsdepartementets budsjett) bevilges over KUF- budsjettet.

Tabell 3.3 Bevilgninger til de enkelte kapitler under universitetssektoren fordelt på kapital- og driftsutgifter i 1993 og 1994. Mill. kr.¹

Kap.	Lærested	SIII 1993			Forslag 1994			% -endring		
		Total	Kapital	Drift	Total	Kapital	Drift	Total	Kapital	Drift
260	Universitetet i Oslo	1 689,1	152,2	1 536,9	1 952,2	372,2	1 580,1	15,6	144,6	2,8
	<i>ekskl. oppdrag</i>	<i>1 539,6</i>	<i>152,2</i>	<i>1 387,5</i>	<i>1 809,3</i>	<i>372,2</i>	<i>1 437,1</i>	<i>17,5</i>	<i>144,6</i>	<i>3,6</i>
261	Universitetet i Bergen	1 010,6	166,7	843,9	1 068,9	211,1	857,8	5,8	26,6	1,6
	<i>ekskl. oppdrag</i>	<i>922,4</i>	<i>166,7</i>	<i>755,8</i>	<i>987,2</i>	<i>211,1</i>	<i>776,2</i>	<i>7,0</i>	<i>26,6</i>	<i>2,7</i>
262	Universitetet i Trondheim	1 161,6	147,7	1 014,0	1 214,1	136,5	1 077,6	4,5	-7,5	6,3
	<i>ekskl. oppdrag</i>	<i>1 111,6</i>	<i>147,7</i>	<i>964,0</i>	<i>1 169,6</i>	<i>136,5</i>	<i>1 033,1</i>	<i>5,2</i>	<i>-7,5</i>	<i>7,2</i>
263	Universitetet i Tromsø	667,1	165,9	501,2	656,6	132,6	524,0	-1,6	-20,0	4,5
	<i>ekskl. oppdrag</i>	<i>607,1</i>	<i>165,9</i>	<i>441,2</i>	<i>598,1</i>	<i>132,6</i>	<i>465,5</i>	<i>-1,5</i>	<i>-20,0</i>	<i>5,5</i>
264	Norges handelshøgskole	135,3	20,2	115,2	187,6	72,8	114,8	38,6	261,1	-0,3
265	Arkitektthøgskolen i Oslo	26,2	1,6	24,6	27,5	1,0	26,5	5,3	-34,0	7,8
266	Statlige kunstakademier	29,8	1,7	28,1	33,6	1,0	32,6	12,8	-40,8	16,1
268	Norges idrettshøgskole	66,1	12,9	53,2	136,1	81,5	54,6	105,9	531,1	2,7
269	Norges musikkhøgskole	37,7	2,0	35,7	51,4	1,1	50,3	36,3	-45,4	40,8
270	Nordisk høgskole for hus- holdsvitenskap	6,7	0,0	6,7	7,1	0,0	7,1	5,0	0,0	5,0
280	Riksbibliotekjenesten	18,5	7,0	11,5	12,8	1,1	11,7	-30,6	-84,3	2,1
281	Bygg og fellesutgifter for universiteter og høgskoler ¹	527,2	36,2	491,0	476,2	7,3	468,9	-9,7	-80,0	-4,5
282	Privat høgskoleutdanning ²	61,8	0,0	61,8	61,3	0,0	61,3	-0,8	0,0	-0,8
Sum		5 437,8	714,0	4 723,8	5 885,5	1 018,1	4 867,4	8,2	42,6	3,0

1 Byggebevilgninger over kap. 281, post 30 er fordelt på institusjonskapitlene. Bevilgninger til høgskolesektoren inngår i Tabell 3.6. Bevilgninger til siv.ing. og siv.øk.-utdanningene i regionene inngår i Tabell 3.6 (kap. 274).

2 Gjelder Det teologiske menighetsfakultet, Misjonshøgskolen, Norsk lærerakademi og siviløkonomutdanningen ved Bedriftsøkonomisk Institutt.

Studieplasser

Tabell 3.4 Studieplasser i universitetssektoren 1992, 1993 og 1994.

Lærested	Registrert 1992	Måltall 1993	Måltall 1994	Endring	
				92-93	93-94
Universitetet i Oslo	33 958	31 805	31 805	-2 153	0
Universitetet i Bergen	15 220	15 875	15 870	655	-5
Universitetet i Trondheim	15 105	16 045	16 045	940	0
<i>Herav NTH</i>	<i>7 627</i>	<i>7 630</i>	<i>7 600</i>	<i>3</i>	<i>-30</i>
Universitetet i Tromsø	5 409	5 860	5 860	451	0
Norges handelshøgskole	2 299	2 430	2 430	131	0
Arkitekthøgskolen i Oslo	282	265	265	-17	0
Statlige kunstakademier	223	230	230	7	0
Norges idrettshøgskole	514	570	570	56	0
Norges musikkhøgskole	299	300	300	1	0
Nordisk høgskole for hus- holdsvitenskap	54	58	58	4	0
Sivilingeniørutdanningene i regionene	532	655	655	123	0
Siviløkonomutdanningen i Bodø	345	350	350	5	0
Det teologiske menighets- fakultet	578	552	552	-26	0
Misjonshøgskolen	130	130	130	0	0
Norsk lærerakademi	486	370	370	-116	0
Totalt	75 434	75 495	75 490	61	-5

Regjeringen foreslår at det legges inn midler til å videreføre de 11 000 studie-
plassene som ble opprettet høsten 1993, i tillegg legges det opp til at det over
Finansdepartementets kapittel 2310, Ekstraordinære sysselsettingstiltak, gis en
bevilgning til å opprette 5 000 nye studieplasser, de 5 000 nye studieplassene vil
først bli fordelt når opptaket i år er nærmere analysert.

Registrerte studenttall og forventede måltall for de siste tre årene (1992-1994)
tyder på at studentallsveksten har fordelt seg ulikt mellom universitetene. Sammen-
ligner vi registrerte studenter i 1992 med måltallene for 1994 finner vi at KUF går
inn for en reduksjon på 2 153 studenter ved Universitetet i Oslo, mens Universitetet
i Bergen vil få en vekst på ca. 650. Også ved Universitetet i Trondheim vil det
være en vekst i antallet studenter med 940, denne veksten har ikke tilfalt NTH hvor

måltallene for 1994 angir 27 færre studenter enn registrert i 1992. Ved Universitet i Tromsø er det ikke beregnet noen vekst i antallet studenter. For de fire universitetene forventes det for perioden 1992-1994 ingen vekst. Til sammen viser måltallene nå 75 490 studieplasser i universitetssektoren. Måltallene vil ikke alltid avspeile de reelle endringene i studenttallet. Allerede i flere år har det registrerte antallet studenter ligget høyere enn måltallene skulle tilsi. Måltallene gir imidlertid en indikasjon på hvilke læresteder KUF ønsker å styre studentene i retning av.

3.4 Høgskolesektoren (A.2)

Bevilgninger etter hovedposter

Tabell 3.5 viser budsjettforslaget for høgskolesektoren fordelt på hovedposter. I løpende priser foreslås de totale bevilgninger eksklusive oppdrag økt med 16,2 prosent sammenlignet med vedtatt budsjett for 1993. Målt i faste priser gir dette en reell vekst på 1,6 prosent.

De samlede driftsutgifter viser en realvekst på 4 prosent. For lønnsposten alene er realveksten 4,8 prosent og for øvrige driftsutgifter 2,6 prosent. Driftsutgiftene øker mer i høgskolesektoren enn i universitetssektoren, en vesentlig andel av driftsutgiftene til høgskolesektoren går til å dekke husleieutgifter til Statsbygg.

Kapitalutgiftene får en realnedgang på 32,1 prosent. Utstyr over post 45 inngår i samlede kapitalutgifter, den reelle nedgangen på utstyr er på 20,4 prosent. Det er med andre ord bevilgningene til vitenskapelig utstyr som i særlig grad reduseres.

Tabell 3.5 Hovedposter i budsjettet for høgskolesektoren under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet for 1993 og 1994. Mill. kr.

Utgiftskategorier	SIII 1993	Forslag 1994	% -endring	
			Nominelt	Reelt ¹
Lønn og godtgjørelse	2 058,9	2 188,6	6,3	4,8
Husleie	-	432,5	-	-
Annen drift ekskl. oppdrag	1 160,7	1 223,8	5,4	2,6
Sum driftsutgifter	3 219,6	3 844,9	19,4	4,0
Bygg/utstyr	223,3	154,3	-30,9	-32,1
<i>Herav vit. utstyr (post 45)</i>	<i>174,7</i>	<i>141,5</i>	<i>-19,0</i>	<i>-20,4</i>
Sum uten oppdrag	3 442,9	3 999,2	16,2	1,6
Oppdrag	101,4	105,6	4,1	2,3
Total sum	3 544,3	4 104,8	15,8	1,6

1 I beregningen er det korrigert for:

- lønnsregulering i 1993
- reduksjoner på post 01 som følge av nedsetting av trygdeavgift og innføring av direkte refusjon av utgifter til fødselpermisjon i 1993
- tilleggsbevilgninger i forbindelse med nye studieplasser fra sysselsettingsmidler begge år
- innføring av ordning med husleiebetaling til Statsbygg i 1994 med 432,5 mill. kr på post 11
- forventet prisstigning fra 1993 til 1994 på 1,75 prosent, jfr. Nasjonalbudsjettet 1994 s. 8

De enkelte institusjoner

Tabell 3.6 viser de totale bevilgninger, kapital- og driftsbevilgninger, fordelt på de enkelte institusjoner i høgskolesektoren. Det er i hovedsak for de regionale høgskolene at driftsbevilgningene øker. Selv når vi tar hensyn til økte bevilgninger til husleieutgifter er det fortsatt en klar vekst til drift, en større vekst enn f.eks. til universitetssektoren. Samlet har høgskolesektoren en vekst på 15,8 prosent, en vesentlig andelen av veksten skyldes bevilgninger til å dekke husleieutgifter, ser vi bort fra bevilgninger til å dekke husleieutgifter blir veksten på 3,6 prosent.

Bevilgninger til bygg for høgskolesektoren er ført på Kap. 2445 under Administrasjonsdepartementets budsjett.

Statstilskuddet til de private høgskolene får samlet en reduksjon, dette går særlig ut over helsefagutdanningene, teologisk-/pedagogiske utdanning og ingeniørutdanningene. BI-stiftelsen får på sin side en klar vekst. Den kraftige økningen i støtten til BI skyldes i hovedsak en midlertidig bevilgning til studentene ved OHH i forbindelse med deres overgang til sivil-økonomstruktur.

Tabell 3.6 Bevilgninger til de enkelte kapitler under høgskolesektoren fordelt på kapital- og driftsutgifter i 1993 og 1994. Mill. kr.

Kap.	Lærested	SIII 1993			Forslag 1994			% -endring		
		Total	Kapital	Drift	Total	Kapital	Drift	Total	Kapital	Drift
267	Statens kunsthåndverk- skoler	61,3	7,9	53,4	60,0	4,2	55,7	-2,1	-46,1	4,3
271	Statens høgskoler for scenekunst	25,9	0,0	25,9	26,7	0,0	26,7	2,9	0,0	2,9
274	Regionale høgskoler ¹	3 261,0	215,4	3 045,6	3 840,1	150,1	3 690,1	17,8	-30,3	21,2
	<i>ekskl. husleie¹</i>	<i>3 160,0</i>	<i>215,4</i>	<i>2 944,6</i>	<i>3 404,6</i>	<i>150,1</i>	<i>3 254,6</i>	<i>7,8</i>	<i>-30,3</i>	<i>10,6</i>
282	Privat høgskole	196,0	0,0	196,0	178,0	0,0	178,0	-9,2	0,0	-9,2
Sum		3 544,3	223,3	3 321,0	4 104,8	154,3	3 950,5	15,8 ²	-30,9	19,0 ²

1 Tallene for S-III 1993 omfatter kapitlene 275, 276, 277, og 278 og deler av kapitlene 203 og 281.

2 Eksklusive husleie blir endringen 3,6 prosent totalt og 5,9 prosent for driftsutgiftene.

Studieplasser

Tilstrømningen til høyere utdanning har gitt seg utslag også i høgskolesektoren, med tilleggsbevilgninger og ekstra studieplasser. Måltallet for 1994 på studieplasser i høgskolesektoren er 77 592. Dette er over 6 000 flere studieplasser enn registrert i 1992. Fra registrert antall studenter i 1992 til måltallene i 1993 var økningen i antallet studieplasser i høgskolesektoren på over 6 500. Sammenligner vi måltallene for 1993 og 1994 vil disse gi en reduksjon på rundt 500 studieplasser. Det er særlig for sosialhøgskolene det er beregnet en økning i måltallene fra 1993 til 1994 på 200 studieplasser, mens de private høgskolene reduseres med 485 studieplasser. Tar vi kun hensyn til registrerte antallet studenter i 1992 er det fortsatt flere studenter i universitets- enn høgskolesektoren. Det synes klart at Departementet søker å styre flere studenter over til høgskolesektoren.

Tabell 3.7 Studieplasser i høgskolesektoren 1992, 1993 og 1994.

Lærested	Registrert 1992	Måltall 1993	Måltall 1994	Endring	
				92-93	93-94
Statens kunsthåndverkskoler	597	568	573	-29	5
Statens høgskoler for scenekunst	79	80	80	1	0
Distriktshøgskoler, sosial- høgskoler m.m.	19 219	20 379	20 579	1 160	200
Pedagogiske høgskoler og musikkonservatorier	18 150	21 416	21 416	3 266	0
Helsefaghøgskoler	10 986	11 615	11 615	629	0
Ingeniørhøgskoler og maritime høgskoler	10 847	11 793	11 793	946	0
Private høgskoler med tilskudd over kap. 282	11 657	12 226	11 536	569	-690
Totalt	71 535	78 077	77 592	6 542	-485

3.5 Bevilgninger til programkategorien "Særskilte forskningsformål"

Tabell 3.8 gir en oversikt over bevilgningene til programkategorien "Særskilte forskningsformål" i 1993 og 1994. Totalt får denne programkategorien en nominell reduksjon på 9,4 prosent. (Se kapittel 4 for en mer detaljert behandling av Norges forskningsråd.)

Tabell 3.8 Bevilgninger til de enkelte kapitler under programkategorien "Særskilte forskningsformål" under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjett for 1993 og 1994. Mill. kr.

Kap.	SIII 1993	Forslag 1994	%- endring ¹
285.55 Norges forskningsråd, administrasjon	152,0	152,1	0,1
285.52 Norges forskningsråd, forskningsformål	514,6 ²	413,1	-19,7
285.70 Private forskningsinstitusjoner	20,5	18,6	-9,4
285.72 Senter for internasjonal klimapolitikk	5,7	5,3	-7,8
285.73 Til disposisjon for departementet	0,7	0,6	-14,6
287 Statlige forskningsinstitutter	36,1	36,3	0,4
<i>ekskl. oppdrag</i>	24,7	20,8	-15,7
288.70 Internasjonale forskningsprogram	242,7	255,0	5,1
<i>Herav: CERN</i>	59,2	63,1	6,6
<i>EF-program</i>	170,8	179,1 ³	4,9
<i>Andre program</i>	12,7	12,8	1,0
Sum	972,3	881,0	-9,4

1 Inkluderes tilsagnsfullmakt på 75 mill. kr. til Norges forskningsråd i 1994 blir endringen -5,1 prosent på kap. 285.52 og -1,7 prosent for hele programkategorien "Særskilte forskningsformål"

2 Inklusive kap. 288.21, følgeforskning (32,6 mill. kr.)

3 Av dette beløpet utgjør kontingenten omtrent 90 mill. kr.

Kategorien inneholder for øvrig bevilgninger til statlige institutter (NUPI, INAS og ISAF), tilskudd til private forskningsinstitusjoner (bl.a. Det Norske Vitenskaps-Akademi, Fridtjof Nansens institutt, Institutt for fredsforskning, Institutt for samfunnsforskning og FAFO) og Senter for internasjonal klimapolitikk.

Det understrekes at det skal tilstrebes *like arbeidsvilkår* for de instituttene som mottar grunnbevilgning. Variasjoner i reduksjonen må derfor ses i sammenheng med harmoniseringen i tildeling av grunnbevilgningen til de forskningsinstituttene som mottar bevilgning over KUF-budsjettet. I tråd med St.meld. nr. 36 (1992-93) vil departementet vurdere å overføre instituttene grunnbevilgning til Forskningsrådet. Evaluering av de sosialpolitiske og utenrikspolitiske instituttene i Osloområdet vil bli igangsatt. Arbeidet med struktur og rammevilkår for den samfunnsvitenskapelige instituttsektoren vil bli videreført.

De statlige forskningsinstitusjonene får samlet en vekst på 0,4 prosent, eksklusive forventede oppdragsinntekter står de statlige forskningsinstituttene under KUF igjen med en grunnbevilgning som er redusert med 15,7 prosent i forhold til vedtatt budsjett i 1993; Grunnbevilgningen for NUPI er foreslått redusert med 19,6

prosent, og for INAS med 11,3 prosent og for ISAF var reduksjonen 8,2 prosent. For de statlige instituttene NUPI og INAS er stillingshjemlene økt med 4.

For de private forskningsinstitusjonene var det samlet en reduksjon på 9,4 prosent. Blant de av institusjonene som mottar bevilgninger på over en million er reduksjonen størst ved Institutt for fredsforskning (PRIO) (14,4 %), etterfulgt av Fridtjof Nansens Institutt (9,0 %) og Institutt for samfunnsforskning (8,2 %). FAFO (6,2 %) og Vitenskapsakademiet i Oslo (2,9 %) fikk minst reduksjon i bevilgningene. Vitenskapsakademiet *Senter for høyere studier* må likevel redusere sine tre forskergrupper til to grupper.

Bevilgninger til kontingenter for deltakelse på internasjonale forskningsprogram øker med 5,1 prosent. I tillegg til disse bevilgningene blir andre kostnader relatert til dette samarbeidet dekt ved tilskudd fra andre departement.

Nytt av året er det at Følgeforskningen, dvs. øremerkede midler over statsbudsjettet for å bidra til å gi norske forskere muligheter for å delta på de internasjonale forskningsprogrammene, fra i år overført til bevilgningen til Forskningsrådet.

4 Norges Forskningsråd (NFR)

4.1 Generelt

Totalt får Norges forskningsråd tildelt 2,1 mrd. kroner ifølge budsjettforslaget for 1994. Til dette kommer nye tilsagnsfullmakter på 150 mill. kr. (Jfr. omtale foran.)

Sammenslåingen av de fem tidligere forskningsrådene til ett nytt råd skjedde 1. januar 1993 og innflytting i nytt hus foregikk i august. NFR er administrativt underlagt Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF). Rådet har et overordnet hovedstyre og seks områdestyres, for henholdsvis bioproduksjon og foredling, industri og energi, kultur og samfunn, medisin og helse, miljø og utvikling, naturvitenskap og teknologi. Rådet skal være et nasjonalt forskningsstrategisk organ med ansvar for grunnforskning og anvendt forskning på alle felter. Det er også rådgivende organ for regjeringen i forskningspolitiske spørsmål og har et særlig ansvar for forskningsinstituttene.

I budsjettproposisjonen fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet understrekes at Forskningsrådet må utvikle "ein administrasjon med høg kompetanse når det gjeld forskningspolitikk og forskningsstrategi". For å oppnå dette må rådet prioritere en utvikling av "kunnskapsgrunnlaget for forskningspolitikken". Blant annet er det viktig å skaffe innsikt i virkningene av FoU-innsats for næringsliv og forvaltning og i valg av teknologipolitiske virkemidler (s.307). Behovet for å utvikle et slikt kunnskapsgrunnlag for forskningspolitikk understrekes også i proposisjonen fra Nærings- og energidepartementet (s. 50).

Kirke-, utdannings-, og forskningsdepartementet har sammen med Forskningsrådet satt i gang utredning av "korleis målstyring skal tilpassast Forskningsrådets særskilde karakter". Resultatrapportering og -dokumentasjon forutsettes å bli et viktig element. Nærmere resultater av dette arbeidet kan ventes i budsjettproposisjonen for 1994-95 (s.308). Et eksempel på bruk av såkalte kvantitative indikatorer er oppstillingen av antall vitenskapelige publikasjoner ved forskjellige fakulteter eller institutter ved universitetene i 1992. Universitetet i Oslo hadde ialt 3448 vitenskapelige publikasjoner, Bergen 2231, Trondheim 1944 og Tromsø 327. Landbruksdepartementet legger også vekt på at Forskningsrådet utvikler resultatmål for rapportering fra forskningsinstitusjonene (s.129) og lister antall vitenskapelige publikasjoner fra en rekke av sine egne institusjoner (s.83).

Med små endringer har de fire forvaltningsdepartementene (de som tidligere hadde forskningsråd) samme ansvar for finansieringen av NFR som i 1993. De gir i hovedsak tilskudd til de samme forskningsområdene som tidligere. Grensen mellom Nærings- og energidepartement (NOE) og KUF trekkes slik at sistnevnte har ansvaret for teknologisk grunnforskning mens NOE overtar det ansvar for forskning om tjenesteytende næringer som KUF tidligere hadde via NORAS

(St.prp.nr.1 KUF s.301). Ifølge NOE medfører denne "presiseringen" ingen budsjettmessige konsekvenser eller overføringer (St.prp.nr.1 NOE, s. 49).

Det er tydelige forskjeller i hvor stramme føringer de fire forvaltningsdepartementene legger på sine generelle bevilgninger til Norges forskningsråd. Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet sier uttrykkelig at "Noregs forskningsråd fordeler sjølv verksemda mellom områdestyra" og styrer vesentlig ved hjelp av signaler. For eksempel skal humaniora få en "opptrapping", og miljø- og utviklingsforskning skal videreføres på "omlag same nivå som i 1993". Den eneste tallfestede øremerking er 4 mill. kr. til Alternativ framtid, 1 mill. ned fra 1993. Landbruksdepartementet styrer på liknende måte med uttalelser som nyanserer viktigheten av virksomheten på forskjellige felter og forteller om nye tiltak, f.eks. forskningsprogrammer om treteknologi og bioteknologi og samfunn. Fiskeridepartementet presenterer i tillegg til slike signaler en tabell over fordelingen av midlene for 1993 og karakteriserer den som "retningsgivende" for 1994.

Nærings- og energidepartementet har den største graden av øremerking av den generelle bevilgningen til NFR. Hele bevilgningen for 1994 fordeles på fire underposter: stipendier, strategiske teknologiprogrammer, grunnbevilgninger til institutter og brukerstyrt forskning og utvikling. Den siste av disse kategoriene, som utgjør omtrent to tredjedeler av totalen, fordeles så med bestemte millionbeløp på ialt åtte forskningssektorer: energisektoren, petroleumssektoren, mekanisk industri, osv.

Tabell 4.1 gir en oversikt over NFRs samlede ressurser i 1994 fordelt på hovedkategorier.

Tabell 4.1 Bevilgninger over statsbudsjettet til Norges forskningsråd i 1993 og 1994. Mill. kr.

Finansieringskilde/program	S-III 1993	Forslag 1994	%-endring
Grunnbevilgninger	1 962,9 ¹	1 757,2 ²	-10,5
Økt tilsagnsfullmakt	-	150,0	-
Sum inkl. tilsagnsfullmakt	1 962,9	1 907,2	-2,8
EF-program, programrelaterte midler ³	170,8 ⁴	89,1	-47,8
Sum inkl. EF-program	2 133,7	1 996,3	-6,4
Andre prosjekt/programbevilgninger	239,2	..	..
Sum Norges forskningsråd	2 372,9	..	..

1 Inklusive kap. 288.21, følgeforskning (32,6 mill. kr.)

2 Inklusive midler som er øremerket Institutt for energiteknikk (26,0 mill kr.)

3 Som følge av at EØS-avtalen ikke har trått i kraft er den rene kontingenten omdisponert til programrelaterte midler i 1993

4 Denne posten ble senere redusert med 10 mill. kr. i revidert nasjonalbudsjett. Korrigert for dette blir endringen -44,6 prosent fra 1993 til 1994

Departementenes generelle tilskudd til NFR er gjennomgående redusert med vel 10 prosent i forhold til 1993. Denne reduksjonen blir imidlertid for en stor del kompensert ved økte tilsagnsfullmakter på ialt 150 mill. kr. Dersom en tar hensyn til tilsagnsfullmaktene blir aktivitetsnivået til NFR redusert med 2,8 prosent i 1994, skriver KUF. Men hvis bruken av tilsagnsfullmakter ikke skal føre til nedgang i aktiviteten i 1995 må bevilgningene økes igjen i 1995-budsjettet (St.prp.nr.1 1993-94 KUF, s.19.).

I tillegg til grunnbevilgningene er en del av bevilgningene til internasjonale vitenskapelige samarbeidstiltak (kap.0288) kanalisert til NFR. Av bevilgningen på 179 mill til EF-program regner en med at ca. 90 mill vil gå til rene kontingenter. Programrelaterte midler på 89,1 mill. går via Norges forskningsråd. Inklusive EF-programmer er nedgangen vel 6,4 prosent. (Se tabell 4.1.)

De enkelte områdestyrene er i liten grad omtalt i budsjettet. Tabell 4.2 gjengir en oversikt over fordelingen mellom områdestyrene utarbeidet av Norges forskningsråd. Det understrekes at tallene for 1994 er foreløpige. Endelig vedtak blir fattet av Hovedstyret 15.12.93.

Tabell 4.2 Norges forskningsråds budsjett 1993 og 1994. Forslag til budsjetttrammer for administrasjonen/områdestyrene - foreløpig fordeling. Mill. kr.

	Budsjett 1993	Budsjett 1994 ¹	Endring i prosent
Bioproduksjon og fordeling	357,7	316,7	-11,5
Industri og energi	690,6	683,6	-1,0
Kultur og samfunn	244,8	208,0	-15,0
Medisin og helse	95,0	85,1	-10,4
Miljø og utvikling	133,4	131,5	-1,4
Naturvitenskap og teknologi	495,7	515,8	4,1
Stabsfunksjoner	206,1	203,4	-1,3
Disposisjonsfond		10,0	
Justering/til disposisjon ²	43,9	-27,2	
Sum	2 267,2	2 126,9	-6,2
Øvrige midler ³	95,7	..	..
Totalt	2 3 62,9 ⁴	..	..

Kilde: Norges forskningsråd.

- 1 Omfatter økt tilsagnsfullmakt på 150 mill. kr. Programmidler er ikke fullt inkludert. Særlig gjelder dette Kultur og samfunn og Medisin og helse.
- 2 I hovedsak EF-midler, som foreløpig er ufordelt, er i realiteten bundet opp i treårige prosjekter (1993-1995). Beløpet er korrigert for reduksjonen på 10 mill. kr (revidert nasjonalbudsjett) på grunn av utsentelsen av EØS-avtalen.
- 3 Posten er fordelt på områdestyrene i 1993 (ca. 2/3 til Kultur og samfunn; 1/3 til Medisin og helse), men er foreløpig ufordelt i 1994. Ved sammenligninger med 1994 er disse midler derfor holdt utenfor i beregningsgrunnlaget for områdestyrene.
- 4 Legges vedtatt budsjett (SIII) til grunn, er beløpet 10 mill. kr høyere i 1993 (reduksjon på grunn av EØS-avtalen) dvs. i alt 2 372,9 mill. kr.

4.2 Departementenes generelle tilskudd til NFR

På grunn av rammebudsjettering og mindre øremerking mangler også i år opplysninger om programbevilgninger til NFR fra en rekke departementer. Det har derfor ikke vært mulig å foreta noen beregning av de totale midlene til NFR på 1994-budsjettet. I 1993 var disse 239 mill. kr. Nedgang i forskningsmidler over de fleste departementer i 1994 kan imidlertid føre til at beløpet blir noe lavere enn i 1993.

Tabell 4.3 gir en oversikt over NFRs grunnbevilgning fordelt på bevilgningsdepartement.

Tabell 4.3 Grunnbevilgninger til Norges forskningsråd etter departement i 1993 og 1994. Mill. kr.

Bevilgningsdepartement/kategori	Kapittel	S-III 1993	Forslag 1994	%- endring
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet:	Samlet:	666,6	565,2	-15,2
- Norges forskningsråd, administrasjon	(0285.55)	152,0	152,1	0,1
- Norges forskningsråd, forskningsformål	(0285.52)	514,6 ¹	413,1	-19,7 ²
Nærings- og energidepartementet:				
- Tilskudd Norges forskningsråd	(0920.70)	990,4	905,0 ³	-8,6 ⁴
Fiskeridepartementet:				
- Tilskudd Norges forskningsråd	(1023.50)	163,9	152,0	-7,3
Landbruksdepartementet:				
- Tilskudd Norges forskningsråd	(1137.50)	142,0	135,0	-4,9
Sum grunnbevilgning		1 962,9	1 757,2	-10,5 ⁵

1 Inklusive kap. 288.21, følgeforskning (32,6 mill. kr.)

2 Inklusive tilsagnsfullmakt på 75 mill. kr. i 1994 blir endringen -5,1 prosent

3 Inklusive midler som er øremerket Institutt for energiteknikk (26,0 mill. kr.)

4 Inklusive økt tilsagnsfullmakt på 75 mill. kr. i 1994 blir endringen -1,1 prosent

5 Inklusive økt tilsagnsfullmakt på 150 mill. kr. i 1994 blir endringen -2,8 prosent

Tabell 4.4 gir oversikt over prosjekt- og programbevilgninger i 1993 med angivelse av beløp for 1994 der dette fremgår av St.prp. nr. 1.

Tabell 4.4 Prosjekt- og programbevilgninger over statsbudsjettet til Norges forskningsråd etter departement i 1993 og 1994. Mill. kr.

Bevilgningsdepartement	S-III 1993	Forslag ¹ 1994	%- endring
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet	30,9	28,1	-9,1
Nærings- og energidepartementet	2,5	3,0	-8,6
Miljøverndepartementet	88,7	78,5	-11,5
Administrasjonsdepartementet	7,9	..	..
Barne- og familiedepartementet	11,3	..	..
Finansdepartementet	13,4	..	..
Justisdepartementet	3,7	..	..
Kommunal- og arbeidsdepartementet	23,0	..	..
Kulturdepartementet	1,8	1,8	0,0
Samferdselsdepartementet	7,8	10,9	39,7
Sosialdepartementet	36,5	..	..
Utenriksdepartementet	11,7	8,3	-29,1
Sum prosjekt- og programbevilgninger	239,2	..	..

1 Omfatter bare bevilgninger som er spesifisert i St.prp. nr. 1.

Vi vil i denne beskrivelsen av hva budsjettet sier om virksomheten til Norges forskningsråd konsentrere oss om de generelle tilskuddene til NFR fra Kirke-, kultur- og vitenskapsdepartementet, Nærings- og energidepartementet, Fiskeridepartementet og Landbruksdepartementet. Tildels er disse midlene *øremerket* og tildels ligger det sterke *føringer* på bruken i form av hva departementene sier de forventer av NFR.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF)

Ved siden av å ha det generelle administrative ansvaret for Norges forskningsråd har KUF og et spesielt områdeansvar. Departementets generelle bevilgning til Norges forskningsråd, forskningsformål (kap. 0288, post 21) skal hovedsakelig ivareta det faglige ansvaret som tidligere ble dekket av KUFs bevilgninger til NAVF og NORAS. Budsjettproposisjonens omtale er knyttet opp til de fagfeltene hvor KUF har "særskild finansieringsansvar". (St.prp.nr.1 1993-94 KUF, s.301.)

Naturvitenskapelig og teknologisk grunnforskning er et prioritert område i årene som kommer. Erfaringene med innsatsområdene i senere år viser at slik forskning

hører til de mest vellykkede aktivitetene, slår KUFs budsjettproposisjon fast. Den legger vekt på å styrke grunnforskningsmiljøene ved universitetene og forbedre samspillet mellom universitetene og instituttene. Departementet vil samarbeide med Forskningsrådet om å finne konkrete virkemidler som kan øke mobilitet og samarbeide mellom universiteter og institutter (s.303).

Humaniora er imidlertid det fagområdet som får de sterkeste signaler om prioritering. I overensstemmelse med forskningsmeldingen (St.meld.nr.36 1992-93) går regjeringen inn for å styrke humanistisk forskning i årene som kommer. Departementet betrakter en økning fra 1993 til 1994 som et første steg i en opptrapping. Det ber Forskningsrådet om en nærmere redegjørelse for en slik opptrapping. Spesielt nevnes at Forskningsrådets program for kultur- og tradisjonsformidlende forskning (KULT) skal fortsette ut 1997. (St.prp.nr.1 1993-94 s.304.)

Den "langsiktige og grunnleggjande samfunnsforskninga" må tas spesielt vare på skriver KUF. Ikke minst er det viktig med en bedre kobling mellom samfunnsvitenskap og humanistisk forskning slik at de historiske og verdiorienterte perspektiver innenfor den humanistiske forskningen får en sentral plass i studiet av samfunnsspørsmål. Med en mulig reduksjon av midlene til den samfunnsvitenskapelige sektoren er det viktig å utnytte ressursene mer effektivt, skriver departementet. Forskningsrådet bør derfor være forsiktig med å sette i gang nye prosjekter og heller prioritere den forskningen som er i gang (s.304-5).

Medisin fortsetter som et integrert forskningsfelt rettet mot helse spørsmål. Området medisin og helse i Norges forskningsråd integrerer forskning i forskjellige disipliner, medisinske, samfunnsvitenskapelige og naturvitenskapelige, såvel som anvendt forskning og grunnforskning. Mye av den mest avanserte biologiske forskningen i Norge, innen anatomi, fysiologi, biokjemi og molekylærbiologi, foregår innenfor medisinske forskningsinstitusjoner. Støtten fra det tidligere NAVF konsentrerte seg om universitetene og universitetsklinikkene. Departementet ønsker at Forskningsrådet tar sikte på et nærmere samarbeide med de relevante delene av næringslivet. Et program for forskning for funksjonshemmede er under forberedelse. Departementet vil ha belyst hvordan slik forskning kan samordnes bedre og hvordan spørsmål knyttet til brukerorientering best kan løses (s.305).

Miljøforskning er et prioritert område, og departementet mener det er særlig viktig å rette oppmerksomheten mot skjæringsfeltet mellom "omsynet til naturmiljøet og samfunnsmessige endringsprosesser". Når det gjelder forskning knyttet til de regionale forskningsstiftelsene pekes det på nødvendigheten av å heve kvaliteten. Dessuten må Forskningsrådet undersøke relevansen for regionale næringer og lokalforvaltning og om stiftelsene får til et nært samarbeide med lokale høyskoler (s.306).

Nærings- og energidepartementet

Nærings- og energidepartementet satser på at det nye samlede Forskningsrådet skal bli et godt styringsinstrument. Man ønsker bedre kontroll og styring med bruken av departementets midler og vil samtidig styrke den markedsnære forskningen bl.a. gjennom bedre samspill med langsiktig forskning:

Opprettelsen av det nye Nærings- og energidepartementet falt i tid sammen med opprettelsen av Norges forskningsråd. 1993 og 1994 gir derfor en særlig god anledning til å finne fram til et godt system for styring og kontroll med departementets midler samtidig som Forskningsrådet får en viktig strategisk funksjon. Departementet vil samtidig legge opp til en bedre sammenheng mellom relativt markedsnær forskning styrt av brukerne og den mer langsiktige forskning og kompetanseoppbygging. (St.prp.nr.1 1993-94 NOE, s.50.)

Departementet legger vekt på at bedriftene selv blir mer aktive i å utvikle de direkte kontaktene med forskningsmiljøene med brukerstyrte programmer som hovedvirkemiddel:

For den delen av næringslivet som selv besitter høy faglig kompetanse og satser på FoU, er det best at de selv etablerer det nødvendige samarbeid med relevante fagmiljøer. I noen tilfeller kan myndighetene ha en oppgave i å etablere nettverk mellom bedrifter og institusjoner. For øvrige deler av næringslivet er det viktig at myndighetene stimulerer til økt FoU-engasjement. Departementet vil derfor legge vekt på etablering av brukerstyrte programmer og prosjekter for å støtte opp om en slik utvikling i disse bedriftene (s.50).

De rammer som departementets mål- og resultatstyring legger for Norges forskningsråd innebærer en betydelig grad av øremerking. Det generelle tilskuddet til Norges forskningsråd fra Nærings- og energidepartementet deles opp i fire underposter etter type av forskningspolitisk virkemiddel:

Regjeringen vil fordele den foreslåtte bevilgningen på 905 mill. kroner og økningen i tilsagnsfullmakten på 75 mill. kroner på følgende måte:

	Mill. kr.
Benevnelse	
Stipendier	46,0
Strategiske teknologiprogrammer	172,0
Grunnbevilgninger til institutter	100,0
Brukerstyrt forskning og utvikling	662,0
Sum	980,0

Departementet betrakter brukerstyrt forskning som "det viktigste virkemiddel for anvendt forskning for næringsliv og for offentlige brukere". Karakteristisk for dette virkemidlet er at det "avgjørende ord i valg av forskningstema skal ligge hos brukerne". Midlene til brukerstyrt forskning er fordelt på ialt åtte sektorer:

Benevnelse	Mill. kr.
Energisektoren	62,0
Petroleumssektoren	90,0
Mekanisk industri	148,0
Prosessindustrien	147,0
Bygg- og anleggssektoren	88,0
Havbruk, bio- og næringsindustrien	19,0
Tjenestesektoren	60,0
Bransjeuavhengige tiltak	48,0
Sum	662,0

Departementet formulerer dessuten tildels ganske presise resultatmål for FoU-virkomheten. For eksempel er det et mål at "innsatsen gjennom den brukerstyrte forskningen skal bidra til 10 forskningsbaserte nyetableringer i 1994" (s. 53).

Resultatmålene er tildels spesifisert for de enkelte sektorene. For energisektoren, for eksempel, er følgende mål listet for virksomheten i 1994:

- installering av minst 2 prototyper i norske kraftverk
- identifikasjon av minst 3 produktmuligheter med et betydelig markedspotensiale innefor området "effektiv energiteknologi".
- medvirkning til etablering av minst 2 nye bedrifter
- medvirkning til at minst 5 forskere veksler fra institutt eller høyskole til industrien
- etablere minst 3 prosjekter i samarbeid med europeiske partnere innefor rammen av EFs ikke-nukleære energiforskningsprogram
- etablere minst 2 prosjekter i samarbeid med SND for kommersialisering av et produkt. (St.prp.nr.1 1993-94 NOE, s.55.)

Fiskeridepartementet

Departementet forutsette at Forskningsrådet også i 1994 tar utgangspunkt i Langtidsplan for fiskeriforskning 1990-94 og Strategiplan for fiskeri- og havbruksforskning fram mot år 2000. Fiskeridepartementet er mindre presis i beskrivelsen

av retningslinjer for fordeling av sin generelle bevilgning til Forskningsrådet for 1994 enn vi så fra Nærings- og energidepartementets side og gir dermed større rom for NFR til å bestemme. Fiskeridepartementet viser til fordelingen av bevilgningen for 1993 på de forskjellige områder:

	S III 1993
Ressursforskning	27,0
Havbruksforskning	32,0
Teknologi	26,0
Samfunn, økonomi og marked	8,0
Ikke programtilknyttede prosjekter	13,0
Tiltak for nyskaping	28,0
Stipendprog. grunnbevilgning oa.	28,0
Sum Forskningsrådet avd. NFFR	163,0

Departementet sier deretter at det "legger til grunn at fordelingen av forskningsaktiviteten i 1993 er retningsgivende for fordelingen av aktiviteten i 1994" (s. 41).

Landbruksdepartementet

Den generelle bevilgningen fra Landbruksdepartementet til Forskningsrådet er på 135 mill. kr., en del mindre enn de 152 mill. kr. fra Fiskeridepartementet. Landbruksdepartementet har imidlertid et betydelig større generelt forskningsengasjement enn Fiskeridepartementet. De to departementene bruker ifølge egne oppgaver henholdsvis 666 mill. kr. (St.prp.nr.1 1993-94 LD, s. 20) og 433,5 mill. (St.prp.nr.1 1993-94 FID, s. 25) på FoU-virksomhet. Forskjellen ligger ikke minst i at Landbruket har sitt eget utdanningssystem på universitetsnivå, Landbruks-høgskolen og Veterinærhøgskolen.

Departementet legger stor vekt på bioteknologisk forskning som middel til å styrke næringsutvikling og verdiskaping. En evaluering av det tidligere NLVFs bioteknologi-program som ble avsluttet i 1992 var meget positiv og Norges forskningsråd ønsker nå å videreføre dette programmet. Evalueringen tilrådet at det ble lagt større vekt på forskning som er relevant for norsk landbruk (s. 127 og 130). (Den opprinnelige evalueringen av hovedinnsatsområdet bioteknologi gav et nærmest motsatt resultat.)

Selv om bioteknologi i flere år har vært et hovedinnsatsområde i norsk forskning har de samfunnsmessige perspektivene på bioteknologien vært lite fremme. Forskningsrådet vil i 1994 starte et nytt forskningsprogram for biotekno-

logi og samfunn som skal se på samfunnsmessige virkninger og etiske spørsmål knyttet til bioteknologi (s.126).

Regjeringen ønsker å styrke den verdiskapningen som er basert på skogbruket. For å oppnå økt videreføring av trevirke må det satses sterkere på FoU i treteknologi. Forskningsrådet holder på med å utforme et nasjonalt program på dette området (s.127).

Landbruksdepartementet legger vekt på at forskning innen havbruk prioriteres høyt, spesielt forskning som sikter på å styrke fiskens naturlige motstandskraft mot sykdom. "Ein stor del av innsatsen innan havbruk er basisløyvinga til det nyoppretta Akvaforsk A/S".(Se s.128 og s.131).

Som del av miljøforskningen ønsker departementet fortsatt satsing på økologisk jordbruk. Det mener at økologisk landbruk spiller en viktig rolle som referanse-landbruk og for kunnskaps- og ideutviklingen i det tradisjonelle landbruket (s.127).

Departementet legger også vekt på samfunnsvitenskapelig forskning rettet mot primærnæringer og distriktsutvikling. Bygdeutviklingsprogrammet skal avsluttes i 1994. Forskningsprogrammet om kulturlandskap varer ut 1995. Et nytt forskningsprogram om kvinner i landbruket er under planlegging. Det vil ta for seg kvinners forvaltning av ressurser og integrere forskning på kvinner både ut fra landbruk, fiskeri og bygdesamfunn (s.128).

Landbruksdepartementet ønsker at økt internasjonalt samarbeide prioriteres i alle miljøer i landbruksforskningen. Ikke minst kan økt samarbeide med EF og industriland som USA og Japan og i nordområdene være fruktbart. Det er imidlertid viktig å finne den rette balansen mellom samarbeide med EF, Norden, Øst-Europa, Nord-Amerika, utviklingsland mm. Og departementet legger vekt å bygge opp forskningskompetansen når det gjelder "matproduksjon og bærekraftig ressursforvaltning" (s.129).

5 Budsjettet for øvrig

5.1 Nærings- og energidepartementet

Næringsdepartementet og Olje- og energidepartementet ble slått sammen til Nærings- og energidepartementet (NOE) 1.januar 1993. Budsjettet for 1993 var basert på den gamle departementsstrukturen og det ble derfor fremmet to proposisjoner for 1993. For 1994 legges det fram et samlet budsjett for nærings- og energiområdene.

FoU-innsatsen fra Nærings- og energidepartementet betraktes som et sentralt virkemiddel i næringspolitikken. Departementet påpeker at FoU-innsatsen i det private næringslivet er lav og man ønsker å bruke offentlig FoU-innsats på én slik måte at den utløser private midler.

Økt brukerstyring

For å øke innslaget av private FoU-midler i næringslivet nevnes tiltak som økt brukerrepresentasjon i FoU-programmer og mobilitet mellom sektorer, samt en styrking av ordningen med offentlige forsknings- og utviklingskontrakter (OFU-kontrakter). I tillegg foreslås det å etablere en ny ordning med industrielle forsknings- og utviklingskontrakter (IFU-kontrakter). I første omgang er dette en prøveordning. Hensikten med IFU-kontraktene er å "stimulere til utvikling av samarbeid mellom leverandør og kundebedrifter omkring produktutvikling. Det kan gis støtte til samarbeidsprosjekter mellom underleverandør og anskaffer/kundebedrift, under forutsetning av at verdiskaping skjer i Norge. Den offentlige støtten skal virke utløsende på FoU-innsats og samtidig stimulere utvikling av industrielt samarbeid og nettverk. Ordningen tar spesielt sikte på å nå mindre bedrifter som ikke har egen FoU-virksomhet (St.prp.nr.1 1993-1994 NOE, s. 68).

Internasjonalt samarbeid

Økt konkurranse på den internasjonale arena er en hovedutfordring for norsk næringsliv og virker inn på bruken av FoU-midlene. Man ser deltakelse i internasjonale samarbeidsprogram som viktig i denne sammenhengen, og da først og fremst deltakelse i EFs forskningsprogram og i EUREKA-prosjekter. Norge har formannskapet i EUREKA fra 1.juni 1993 og ett år framover og departementet ser dette som en posisjon som må benyttes til å profilere og styrke norsk forsknings- og næringsliv. Departementet forutsetter at NFR setter av ressurser til nye prosjekter under den norske formannskapsperioden.

En stor andel av FoU-midlene fra Nærings- og energidepartementet kanaliseres via Norges forskningsråd (NFR). Forskningsrådet betraktes som departementets viktigste instrument innen næringsrettet FoU. Departementet vil styre midlene som

kanaliseres gjennom NFR ved mål- og resultatorientering. Videre er bevilgningen til NFR splittet opp i fire kategorier fra departementets side: 1) Stipendier, 2) Strategiske forskningsprogrammer, 3) Grunnbevilgninger til instituttene og 4) Brukerstyrt forskning. Størsteparten av tilskuddet fra NOE til NFR går til brukerstyrt forskning og dette anses som det viktigste virkemidlet i departementets forskningspolitikk. Den brukerstyrte forskningen er forskjellig fra andre virkemidler fordi Norges Forskningsråd her "påtar seg en rolle som arena for forsknings-samarbeid mellom bedrifter, myndigheter og forskningsmiljøer." (St.prp.nr.1 1993-94 NOE, s. 53).

Midlene til den brukerstyrte forskningen er igjen fordelt på åtte sektorer: 1) Energisektoren, 2) Petroleumssektoren, 3) Mekanisk industri, 4) Prosessindustri, 5) Bygg og anleggssektoren, 6) Havbruk, bio- og næringsindustrien, 7) Tjenestesektoren og 8) Bransjeuavhengige tiltak. Under "Bransjeuavhengige tiltak" er ordninger med brede målgrupper på tvers av bransjer og fag samlet. Man tar her sikte på å starte nye programmer innenfor 1) FoU-basert innovasjon, nyskaping og nyetablering, 2) Teknologi og formidling fra forskningsinstituttene til små og mellomstore bedrifter (SMB) og 3) Næringsøkonomisk forskning - SMB-analyse.

Ny bevilgningsstruktur

Nærings- og energidepartementet ønsker på sikt at støtte til Institutt for energiteknikk (IFE) skal gå igjennom NFR. Forutsetningen for en slik omlegging er at NFR utformer en instituttpolitikk og at NFR og IFE blir enige om forskningsprogrammer for instituttet. Departementet har i år tatt første skritt i en slik retning ved at de splitter opp bevilgningen og kanaliserer snaut en tredjedel via Forskningsrådet og resten som en direkte bevilgning til instituttet. 26 mill.kr av direktebevilgningen skal gå til Haldenprosjektet.

Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) ble opprettet i 1993 som et resultat av en sammenslåing av ordninger som tidligere ble forvaltet av Den Norske Industribank AS, Distriktenes utbyggingsfond, Industrifondet og Småbedriftsfondet. Med et kutt på 2,3 mrd. kr har SND den største reduksjonen på utgiftssiden på Nærings- og energidepartementets budsjett. Av denne nedgangen utgjør engangsoperasjonen i 1993 med egenkapitalordningen på 2 mrd. kr størsteparten. Departementet foreslår at det bevilges 729,3 mill.kr til SND i 1994. Forskning og produktutvikling er et sentralt formål med denne bevilgningen. For 1993 er FoU andelen anslått til 180,4 mill.kr. SND er administrativt underlagt Nærings- og energidepartementet, men enkelte ordninger knyttet til distriktsutvikling finansieres over Kommunal- og arbeidsdepartementets budsjett.

Grensedragninger mellom ulike institusjoner innen FoU-området er sentralt for departementet. For det første gjelder det grenseoppgangen mellom NOE og KUF. I proposisjonen påpekes det at KUF har ansvaret for grunnforskningen innen det

teknologiske fagområdet, mens NOEs ansvar er knyttet til anvendt forskning innen tjenesteytende næringer. NFR og SND er et annet område hvor det påpekes at institusjonene har oppgaver som grenser opp mot hverandre. Departementet foretar ingen arbeidsfordeling, men overlater til institusjonene selv å finne fram til en hensiktsmessig fordeling av oppgavene.

Norsk Oljemuseum er kombinert museum, forskningsinstitusjon og opplevelses-senter. Det eksisterer nå planer for at museet skal få eget bygg og Regjeringen går inn for et statlig tilskudd over flere år på inntil 70 mill.kr til nybygg og drift av Norsk Oljemuseum. Som en begynnelse bevilges det 5 mill.kr til planarbeid og prosjektering for 1994.

Fra 70-tallet og utover har norske forskningsmiljøer blitt tilført FoU-midler fra oljeselskapene. For 1992 utgjorde disse midlene omlag 1.8 mrd. kr. Blant annet av hensyn til EØS-avtalen er disse ordningene nå under revisjon. Vi kan ikke se at dette er omtalt i budsjettproposisjonen.

I trontalen er det framhevet at næringslivet skal dra mer nytte av de regionale forskningsmiljøene. Som virkemiddel har Regjeringen satt igang et næringsrettet forskningsprogram som omfatter ni forskningsstiftelser. Prosjektet som starter i inneværende år, finansieres over Kommunal- og arbeidsdepartementets budsjett.

Tabell 5.1 Bevilgning (SIII) 1993 og bevilgningsforslag 1994 over Nærings- og energi-departementets programkategori Forskning og Utvikling (17.20). Mill. kr.¹

Institusjon/ tiltak	Bevilgning 1993	Forslag 1994	%-endring
NFR, tilskudd (kap. 920)	990,4	879,0	-11,2
NFR, øremerket Institutt for energiteknikk (kap. 920)	-	26,0	-
NFR, totalt	990,4	905,0	-8,6
Økt tilsagnsfullmakt		75,0	-
NFR, totalt inkl. tilsagnsfullmakt	990,4	980,0	-1,0
Institutt for energiteknikk, tilskudd (kap. 921)	95,0	66,5	-2,7 ²
Norsk Romsenter (kap 922)	228,7	235,5	0,3
Offentlige forsknings- og utviklings- kontrakter, tilskudd (kap. 923.70)	67,0	137,0	104,5
Industriell forsknings- og utviklingskontrakter (kap. 923.71)	-	28,0	-
FoU-programmer utenfor NFR (kap. 924.70.1)	11,2	12,3	10,0
Sum ekskl. internasjonalt samarbeid	1 392,3	1 459,3	4,8
Nordisk energiforskningsprogram (kap 924.70.1)	4,4	4,4	0,0
Fransk norsk stiftelse (kap 924.70.1)	4,8	4,8	0,0
Sum internasjonalt samarbeid	9,2	9,2	0,0
Totalt FoU under NOE programkategori 17.20	1 401,4	1 468,5	4,8
<i>Totalt ekskl. økt tilsagnsfullmakt til NFR</i>	<i>1 401,4</i>	<i>1 393,5</i>	<i>-0,6</i>

- 1 I tillegg bevilger departementet FoU-midler over Statens nærings- og distriktsutviklingsfonds (SND) budsjett.
- 2 Ved beregning av prosentvis endring av IFEs bevilgning er midlene som er kanalisert via NFR inkludert.

5.2 Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementets (MD) budsjettframlegg har en total utgiftsramme på vel 2,5 mrd. kr, mot 2,7 mrd. året før. Dette gir en nominell nedgang på 4,7 prosent.

I budsjettforslaget for 1994 legger MD spesielt vekt på å øke innsatsen til vern og forvaltning av naturområder.

Prioriteringer innen miljøvernforskningen

I perioden 1994-97 er miljøvernforskning, herunder polarforskning, et av regjeringens fire prioriterte forskningsområder. Totalt bevilges 378 mill. kr over statsbudsjettet til miljøvernforskning i 1994. Dette er en nedgang på 5,5 prosent i forhold til 1993.

Miljøverndepartementet prioriterer igangværende programvirksomhet, spesielt innenfor miljøvennlig teknologi og forskning om bærekraftig ressursforvaltning og biologisk mangfold. (Gul bok 1993-94 s. 33* og 35*).

Det legges også opp til større satsing for miljø og utvikling i Barentsregionen og nordområdene og en betydelig styrking av Norsk Polarinstitutt. I denne sammenheng foreslås avsatt 30 mill. kr i 1994. (St.prp. nr. 1 1993-94 MD, s. 11). Innen polarforskningen prioriteres forskning på fysisk havmiljø, klima og effekter av forurensning og andre inngrep.

Regjeringen legger opp til en omfattende omorganisering av kulturminnevernet. Dette innebærer at en vil få et klart skille mellom forskning og forvaltning, samtidig som det vil medføre en høy grad av samordning av forsknings- og utredningskompetansen innenfor hele kulturminnesektoren. Forsknings- og utredningsvirksomheten innenfor kulturminnevernet skilles ut fra Riksantikvaren (kap. 1429) og organiseres som en egen kulturminneforskningsenhet i tilknytning til Norsk institutt for naturforskning (NINA). Kulturminneforskningsenheten vil bli lokalisert i tilknytning til Riksantikvarens lokaler i Oslo. Omorganiseringen gjøres gjeldende fra 1. september 1994 og medfører at midler til forskning innen kulturminnevernet (13,5 mill. kr i 1994) overføres fra kap. 1429 og budsjetteres på kap. 1410 post 50 på samme måte som den øvrige miljøvernforskning. (St.prp. nr. 1 1993-94 MD, s. 64).

Forskningsskapitlet reduseres

Av konkrete bevilgningsforslag merker man seg at forskningsskapitlet (kap. 1410, Miljøvernforskning) reduseres med vel 19 mill. kr sammenlignet med 1993, en nedgang på 10,4 prosent. Dette står i kontrast til at miljøvernforskning er et av Regjeringens prioriterte forskningsområder. Reduksjonen berører basisbevilgninger til miljøinstituttene og forskningsprogrammer.

Mindre til grunnbevilgninger

Miljøverndepartementets basisbevilgninger til de såkalte *miljøinstituttene*, dvs. Norsk institutt for luftforskning (NILU), Norsk institutt for vannforskning (NIVA), Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), Norsk institutt for naturforskning (NINA) og Senter for jordfaglig miljøforskning (Jordforsk) skal sikre disse miljøene som sentralinstitutter på sine områder. (Gul bok 1993-94 s. 35*). Basisbevilgningene til alle de fem miljøinstituttene viser nedgang i 1994. Noe av reduksjonen skyldes at midler til rådgivning og representasjon på vegne av norske myndigheter (6,3 mill. kr) er trukket ut av basisbevilgningene. I stedet bevilges disse midlene over kap. 1400 post 11 som dekker Miljøverndepartementets ordinære driftsutgifter og midler til utredninger/konsulentbistand.

Inkludert i forskningskapitlet i 1993 var også midler til dekning av Direktoratet for naturforvaltnings (DN) kjøp av tjenester i NINA. For 1994 bevilges disse oppdragsmidlene (8 mill. kr) over kap. 1427 post 11.

Korrigeres det for bevilgninger som er tilført eller flyttet fra kap. 1410 post 50 i 1994, kommer basisbevilgningene til miljøinstituttene ut med en reduksjon på vel 6 mill. kr, en nedgang på ca. 7 prosent.

Nasjonal komité for miljøvernforskning (NMF) ble lagt ned vinteren 1993 som følge av opprettelsen av Norges forskningsråd. Forskningsrådet overtok dermed NMFs oppgaver overfor departementet og skal bl.a. gi råd om basisbevilgninger til miljøinstituttene.

Forskningsprogrammer mm. reduseres

MDs bevilgninger til forskningsprogrammer reduseres med vel 12 mill. kr eller ca. 17 prosent i forhold til SIII 1993. Nedgang registreres i alle forskningsprogrammene, størst i programmet "Forskning om forurensninger og miljøbetinget livskvalitet" som reduseres med i underkant av 30 prosent.

Bevilgningen til miljøprofessoratene økes fra 1,9 til 1,96 mill. kr.

Øvrige poster

Rekrutteringsstipend til kvinnelige miljøvernforskere gis samme kronebeløp som i 1993, dvs. 3,2 mill. kr, som Norges forskningsråd står for tildelingen av.

Miljøforskningsavtale Norge-EF bevilges 11,8 mill. kr, 2 mill. mer enn i 1993. I tillegg avsettes, som i fjor, midler til delprogrammet ENVIRONMENT (EFs 3. rammeprogram) under kap. 288 post 70 på KUFs budsjett, trolig i størrelsesorden 10 mill. kr for 1994.

Norsk Polarinstitutt til Tromsø

Den samlede bevilgningen til Norsk Polarinstitutt økes med vel 1,8 mill. kr. Dette tilsvarer en vekst på ca. 2,5 prosent.

Budsjettet til lønn og ordinære driftsutgifter økes imidlertid betydelig og tilføres 17 mill. kr mer enn i fjor, en vekst på 30 prosent. Instituttet vil i 1994 styrke og videreutvikle Norsk Polarinstitut Svalbard og etablere Norsk Polarinstitut Tromsø. Norsk Polarinstitut Svalbards kompetanse innen forskning, kartlegging, felt- og ekspedisjonsvirksomhet i polarområdene skal utgjøre en viktig del av et internasjonalt forskningsmiljø rundt stiftelsen Universitetsstudiene på Svalbard og det internasjonale kompetansesenteret på Svalbard.

Hovedoppgavene for Norsk Polarinstitut Tromsø skal ved etableringen være tverrfaglig forskning og overvåkingsprogram om økologien i drivisen og forskning om miljøgifter i næringskjeden i Arktis, bl.a. hos sjøfugl og isbjørn. Totalt avsettes 12,5 mill. kr til etablering av Norsk Polarinstitut Tromsø. (St. prp. nr. 1 1993-94 MD, s. 172-173). Det foreslås opprettet 27 nye stillinger til Norsk Polarinstituttets avdelinger i Tromsø og på Svalbard.

Bevilgningene til ekspedisjonsvirksomheten i Antarktis reduseres fra 19 mill. kr. i 1993 til 4 mill. i 1994.

5.3 Landbruksdepartementet

Det blir i 1994 foreslått bevilgninger på til sammen 666 mill. kr til forskning over Landbruksdepartementets (LD) budsjett. Dette gir vel 1 prosent realnedgang i midlene til landbruksforskningen i 1994 i forhold til 1993. Tekniske endringer, bl.a. overføring av arbeidsgiveransvar, gjør at nedgangen i virkeligheten er noe større. 135 mill. kr stilles til disposisjon for Norges forskningsråd, en nominell nedgang på 5 prosent i forhold til 1993-budsjettet. (St.prp. nr. 1 1993-94 LD, s. 20).

Langtidsplanen for landbruksforskningen fram mot år 2000 skisserer mål og strategier for forskningsinnsatsen. Departementet har gitt Norges forskningsråd i oppgave å gjennomføre en hovedrevisjon av planen som skal legges fram våren 1994. (St.prp. nr. 1 1993-94 LD, s. 79).

Landbruksdepartementet prioriterer disse forskningsoppgaver i 1994:

- bygdeutvikling/næringsutvikling
- økt verdiskaping/videreforedling
- internasjonalisering
- miljøforskning
- bioteknologi

Noen budsjettforslag

Det nasjonale forskningsprogrammet for næringsmiddelindustrien, "Nærforsk", som ble etablert i 1992, fortsetter med en årlig ramme på 30 mill. kr i 6 år. Industrien

bevilger 15 mill. kr, resten fordeles mellom Nærings- og energidepartementet, Fiskeridepartementet og Landbruksdepartementet.

LDs del av basisbevilgningen til miljøinstituttet Jordforsk reduseres med 6,5 prosent, til 5,8 mill. kr i 1994.

Departementet foreslår en bevilgning på 37,7 mill. kr til videreføring av Statens næringsmiddeltilsyns nybygg i veterinærmiljøet på Adamstuen i Oslo.

Omorganiseringer

Departementet arbeider med organisatoriske endringer av landbruksforskningsinstitusjonene. Statens forskningsstasjoner i landbruk (SFL) og Statens plantevern (SPV) er under samordning mot en organisatorisk forening med hovedansvar for den bruksrettede planteforskningen.

Statens fagtjeneste for landbruket (SFFL) legges ned som egen institusjon fra 1. januar 1994. SFFLs hovedaktivitet pr. idag overføres til NLH som egen avdeling. Noe av virksomheten flyttes til SFL, SPV og NILF (Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning).

Forsknings- og utdanningsinstitusjoner

Den prosentvise økning i 1994-budsjettet til forsknings- og utdanningsinstitusjoner skyldes i stor grad overføring av arbeidsgiveransvaret for forskerrekruertene fra Norges forskningsråd til institusjonene. Det foreslås i denne forbindelse å opprette ialt 170 stillinger under post 21 på de enkelte kapitler.

Endringen fører til at Landbruksdepartementets budsjett øker med om lag 39 mill. kr. Dette er ikke en reell budsjettøkning, men en teknisk endring som følge av at stipendmidlene nå vil bli ført på utgifts- og inntektskapitlene til institusjonene i tillegg til at de fremdeles vil ligge på budsjettet til Forskningsrådet. (St.prp. nr. 1 1993-94 LD, s. 85). Generelt er det stillstand eller nedgang i bevilgningene til lønn og ordinære driftsutgifter ved Landbruksdepartementets forsknings- og utdanningsinstitusjoner.

Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole

Økningen i studentopptak ved Norges landbrukshøgskole (NLH) og Norges veterinærhøgskole (NVH) føres videre. 202 nye studieplasser vil bli finansiert fra kap. 2310 Ekstraordinære sysselsettingstiltak i 1994.

I forbindelse med at arbeidsgiveransvaret for forskerrekruertene overføres fra Norges forskningsråd til institusjonene, tilføres NLH 16,1 mill. kr av disse midlene (70 nye midlertidige stillingshjempler), mens 6,9 mill. går til NVH (30 nye midlertidige stillingshjempler). NLH har dessuten en stor økning på driftsbudsjettet pga. integrering av SFFL i NLHs virksomhet. 10 mill. kr foreslås bevilget til administrasjons- og forskningsbygg ved NLH.

Tabell 5.2 viser bevilgningene til Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole i 1994.

Tabell 5.2 Bevilgninger til Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole i 1993 og 1994. Mill. kr.

Utgiftskategorier	Norges landbrukshøgskole			Norges veterinærhøgskole		
	SIII 1993	Forslag 1994	%-vis endring	SIII 1993	Forslag 1994	%-vis endring
Lønn og godtgjørelse	168,1	180,8	7,6	69,0	69,9	1,3
Annen drift ekskl. oppdrag	83,3	94,1	13,0 ¹	43,8	44,5	1,6
Sum driftsutgifter	251,4	274,9	9,4	112,8	114,4	1,4
Bygg/utstyr	20,7	10,0	-51,7	.. ²	.. ²	-
Sum uten oppdrag	272,1	284,9	-4,7	112,8	114,4	1,4
Oppdrag ³	86,3	96,5	11,8	12,5	21,5	72,0
Total sum	358,4	381,4	6,4	125,3	135,9	8,5

- 1 Integreringen av SFFLs (Statens fagtjeneste for landbruket) virksomhet i NLH gjør at NLHs driftsbudsjett får en stor økning.
- 2 Ombygging ved NVH inngår i nybygg til Statens Næringsmiddeltilsyn (Kap. 1114, post 30). Beløpet kan ikke spesifiseres.
- 3 Oppdragsposten (post 21) er økt pga. overføring av arbeidsgiveransvaret for forsker-rekruttene fra Norges forskningsråd og justert i forhold til omfanget av oppdrags-virksomheten.

5.4 Fiskeridepartementet

Fiskeridepartementets (FID) forslag til FoU-bevilgninger i 1994 utgjør 433,5 mill. kr, en økning på 8,7 prosent nominelt i forhold til S III 1993. Veksten er ikke reell, men skyldes budsjetekniske endringer idet alle inntekter og utgifter tilknyttet Havforskningsinstituttets oppdragsforskning føres over FIDs budsjett f.o.m. 1994. Ser man bort fra disse oppdragsmidlene (ca. 60 mill. kr), viser Fiskeridepartementets budsjett til FoU i 1994 en nominell nedgang på ca. 6 prosent.

152 mill. kr kanaliseres gjennom Norges forskningsråd, en reduksjon på 12 mill. kr eller 7,3 prosent i forhold til i fjor. Av disse midlene går en stor andel til forskningsprogrammer med konkrete mål og problemstillinger. Støtte til nyskaping i fiskeri- og havbruksindustrien blir dessuten prioritert i betydelig grad. (St.prp. nr. 1 1993-94 FID, s. 25).

Fiskeridepartementet legger særlig vekt på å styrke norsk fiskeri- og havbruks-forskningens plass i det internasjonale forskningssamarbeidet.

Havforskningsinstituttet får, som nevnt, en stor økning i bevilgningen for 1994 på grunn av at oppdragsmidlene (post 21) inkluderes i FIDs budsjett. Unntatt er

midler fra NORAD tilknyttet u-landsforskning. Havforskningsinstituttet startet i 1993 opp et nytt forskningsprogram: "Mare Cognitum". Hovedmålet er å avdekke og kvantifisere de viktigste mekanismer og drivkrefter som styrer forandringer i havklima og fiskeressursene i Norskehavet og tilgrensende havområder.

Til drift av forskning fartøylene budsjetteres det med vel 3 mill. kr mer enn i fjor, en økning på knapt 5 prosent. Det foreslås opprettet en ny post under dette kapitlet. Posten på 2,5 mill. kr knyttes til spesielle fangstopdrag.

Fiskeri- og havbruksforskning reduseres

Bevilgningene til fiskeri- og havbruksforskning viser en nedgang på 11 prosent, 25 mill. kr.

Havbeiteprogrammet PUSH ble satt i gang i 1990 med hovedformålet å avklare om det innen utgangen av 1990-årene vil være mulig å drive utsetting og gjenfangst av fisk og skalldyr i næringsmessig sammenheng. (St.prp. nr. 1 1993-94 FID, s. 33). Ved evaluering av programmet våren 1993 uttaler programstyrets flertall bl.a. følgende: "Det må konstateres at det kunnskapsnivå som eksisterte ved igangsettingen av PUSH-programmet var lavere enn det ble skapt inntrykk av". (s. 37)

På sentralt forskningshold er en optimistisk mht. at lønnsomhet av havbeitevirksomhet skal kunne oppnås, men tidshorizonten for dette må forskyves over i neste tiår.

I samråd med berørte departement går Fiskeridepartementet inn for å videreføre PUSH-programmet med redusert omfang og tidsramme, hvilket for 1994 innebærer en reduksjon på 13 mill. kr.

Den reduserte bevilgningen til Forskningsrådet forklarer vel 5 prosent av nedgangen i kap. 1023.

Tilskudd til utviklingstiltak reduseres med 40 prosent, til 2 mill. kr i 1994.

Sist utgitte publikasjoner fra Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning

Rapporter:

- 9/92   **Statsbudsjettet 1993.** En oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning. Kr 70,-
- 10/92   **Svein Kyvik og Jens-Are Enoksen:**
Universitetspersonalets tidsbruk. Kr 70,-
- 11/92   **Ingvild Marheim Larsen:**
Norske universitetsforskere - kosmopolitter i forskningen.
Faglig internasjonal kontakt blant vitenskapelig ansatte ved universitetene. Kr 80,-
- 12/92   **Nils Roll-Hansen (red.):**
Forskning i de regionale høyskolene - noen prinsipielle spørsmål.
Kr 70,-
- 1/93   **Ole-Jacob Skodvin:**
Forskerutdanning i landbruksforskning. En evaluering. Kr 90,-
- 2/93   **Kandidatundersøkelsen 1991.** Universitetskandidater, ingeniører, førskolelærere, barnevernpedagoger og sosionomer. Kr 80,-
- 3/93   **Bjørn Wisted & Werner Christie Mathisen:**
Organisasjonsevaluering av Miljø- og utviklingsprogrammet i NAVF (SMU). Kr 60,-
- 4/93   **Karl Erik Brofoss:**
Innsatsområdene som forskningspolitisk virkemiddel. Kr 80,-
- 5/93   **Hans Skoie & Helge Strand Østtveiten:**
EFs forsknings- og teknologisamarbeid - en generell oversikt og noen erfaringer fra tre små medlemsland. Kr 70,-
- 6/93   **Mari Teigen & Olaf Tvede:**
Framtid i forskningen? En undersøkelse av kvinnelige og mannlige forskerrekruiters situasjon og karriereveier. Kr 80,-
- 7/93   **Jens-Christian Smeby:**
Undervisning ved universitetene. Kr 70,-
- 8/93   **Svein Kyvik & Ingvild Marheim Larsen:**
Nye styringsformer på instituttnivå. Universitetspersonalets vurderinger av reformer og endringsforslag. Kr 70,-

- 9/93 **Rita Karlsen & Bjørn Stensaker:**
Å organisere kvalitet? En studie av selvevalueringsprosessen i økonomisk-administrativ utdanning. Kr 70,-
- 10/93 **Clara Åse Arnesen & Jane Bækken:**
Yrkeskarriere og mobilitet blant sosionomer og barnevernpedagoger. Kr 70,-
- 11/93 **Karl Erik Brofoss: Kommunenes sentralforbund som forskningspolitisk aktør.** En devaluering. Kr 60,-

Annet:

NAVFs utredningsinstitutt: Utdanning og arbeidsmarked 1992. Redaktører Clara Åse Arnesen og Marit Egge. Kr 80,-

Nordisk Industrifond: Vitenskaps- og teknologi-indikatorer for Norden. En artikkelsamling. Inf. nr. 3/1992. Kr 80,-

Nordisk Industrifond: Nordisk FoU-statistikk for 1989 og statsbudsjettanalyse 1991. Inf. nr. 7/1991. Gratis

Forskningsrådenes statistikkutvalg: FoU-statistikk 1991. 1) Tabellsamling. 2) Informasjonsblad. Gratis.

Forskningsrådenes statistikkutvalg: R&D Statistics 1991-93. Informasjonsblad. Gratis

Nordisk Industrifond: Gratis

- FoU-TRENDER NR. 1: 1989. FoU-anslag for statsbudsjetter i de nordiske land 1979-89.

- FoU-TRENDER NR. 1: 1990. FoU-virksomheten i de nordiske landene 1981-87.

- R&D-TRENDS NR. 2: 1992. Science and Technology Indicators for the Nordic Countries.

Oversikt over samtlige publikasjoner fås ved henvendelse til instituttet.

Abonnement på rapporter gir 25 % rabatt.

Navn: .....

Adresse: .....

.....

.....

Bestillingen sendes:

Utredningsinstituttet

for forskning og høyere utdanning

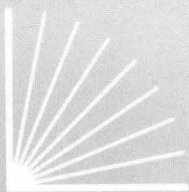
Munthes gate 29,

0260 Oslo

Statsbudsjettet 1994

I denne rapporten gir vi en oversikt over forslaget til statsbudsjett for 1994 med hensyn til bevilgninger, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning. Analysen er foretatt med utgangspunkt i St.prp. nr. 1 (1993-94).

Rapporten belyser endringer i bevilgninger og prioriteringer innen forskning og høyere utdanning i forhold til fjorårets budsjett. Det er lagt vekt på å gjøre tallene sammenlignbare ved å korrigere for overføringer mellom ulike kapitler og poster. Omtale av nye tiltak og nye prinsipper og prioriteringer vies særlig oppmerksomhet.

Utredningsinstituttet
for forskning og høyere utdanning
Munthes gate 29, 0260 Oslo
Telefon: 22 92 51 00 Telefax: 22 43 89 70

Institute for Studies in Research and Higher Education
Munthes gate 29, 0260 Oslo, Norway